

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI
İÇ MİMARLIK PROGRAMI**

**GÜNÜMÜZ MOBİLYA TASARIMININ ZAMAN İÇİNDE
DEĞİŞEN İNSAN GEREKSİNİMLERİ İŞİĞİNDA
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Dilara ENGİN**

**Danışmanı
Yrd. Doç Dr. Cem DOĞAN**

İstanbul – 2011

ÖNSÖZ

“Günümüz Mobilya Tasarımının Zaman İçinde Değişen İnsan Gereksinimleri Işığında İncelenmesi” isimli araştırma Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim Dalı İç Mimarlık Yüksek Lisans Programı’nda tez olarak hazırlanmıştır.

İnsanlar tarihleri boyunca farklı gereksinimlere ihtiyaç duymuşlar ve buldukları şartlar bu gereksinimlerin değişmesine yol açmıştır. Mobilya tasarımı da bu değişimlerden etkilenerek, geçmişten günümüze kadar çok farklılıklar göstermiştir.

Bu çalışmada, insanlık tarihindeki gelişim ve değişimler doğrultusunda, mobilya tasarımının şekillenmesi incelenmiş olup, mobilya ve insan arasındaki etkileşimin önemi vurgulanmıştır. Tasarımcıların, yeni mobilya tasarım süreçlerine ışık tutulması amaçlanmıştır.

Çalışmanın her aşamasında anlayışı ve iyi niyetiyle desteğini esirgemeyen danışmanım Haliç Üniversitesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Cem Doğan’a, çalışma sonunda değerli vakitlerini ayırarak tezimi okuyan, önerileri ile yol gösteren değerli jüri üyelerine teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

İstanbul, 2011

Dilara ENGİN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No.</u>
KISALTMALAR LİSTESİ.....	III
TABLolar LİSTESİ.....	IV
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	V
ÖZET.....	VII
1.GİRİŞ.....	1
2. MOBİLYA.....	2
2.1. Mobilya kavramı ve tanımı.....	2
2.1.1. Mobilya ihtiyacının ortaya çıkması.....	3
2.1.2. Mobilyaların özellikleri.....	4
2.1.3. Mobilyaların sınıflandırılması.....	5
2.2. Mobilyanın tarihsel gelişimi.....	6
2.2.1. İlk Çağ Mobilya Sanatı.....	6
2.2.1.1. Mısır Mobilya Sanatı.....	8
2.2.1.2. Mezopotamya Mobilya Sanatı.....	11
2.2.1.3. Anadolu Mobilya Sanatı.....	11
2.2.1.4. Yunan Mobilya Sanatı.....	12
2.2.1.5. Roma Mobilya Sanatı.....	12
2.2.2. Ortaçağ Mobilya Sanatı.....	13
2.2.3. Rönesans Mobilya Sanatı.....	15
2.2.4. Barok Mobilya Sanatı.....	17
2.2.5. Rokoko Mobilya Sanatı.....	18
2.2.6. Yeni Çağ Mobilya Sanatı.....	19
2.2.7. Yakın Çağ Mobilya Sanatı.....	21
3. MOBİLYA TASARIMI ve MOBİLYA TASARIMINDA İNSAN FAKTÖRÜ.....	22
3.1. Mobilyanın Tasarım Süreci.....	22
3.2. Mobilya Tasarım Aşamaları.....	23
3.2.1. Durum Saptama.....	24
3.2.2. Analiz.....	24

3.2.3. Tanımlama.....	24
3.2.4. Fikirselleştirme.....	24
3.2.5. Eleme.....	25
3.2.6. Uygulama.....	25
3.2.7. Değerlendirme.....	25
3.3. Mobilya Tasarımında Tasarımcının Dikkat Etmesi Gereken Kriterler.....	25
3.3.1. İnsana Yönelik Faktörler.....	29
3.3.1.1. İşlevsellik.....	29
3.3.1.2. Ergonomi.....	31
3.3.1.3. Psikoloji.....	36
3.3.1.4. Estetik.....	39
3.3.2. Teknik Faktörler.....	40
3.3.2.1. Malzeme Faktörü.....	40
3.3.2.2. Üretim Yöntemi Faktörü.....	42
4. ZAMAN İÇİNDE DEĞİŞEN İNSAN GEREKSİNİMLERİNİN MOBİLYA TASARIMINA YANSIMALARI.....	43
4.1.Kültürel değişimler.....	43
4.2.Ekonomik değişimler.....	46
4.3.Teknolojik değişimler.....	50
4.4.Psikolojik etkileşimler.....	52
4.5. Sosyo-Kültürel değişimler.....	53
4.6.Çevre koşullarındaki değişimler.....	55
4.7.Sanat akımlarındaki değişimlerin tasarıma etkileri.....	58
5. SONUÇ.....	71
6.KAYNAKLAR.....	72
7. ÖZGEÇMİŞ.....	76

KISALTMALAR

- M.Ö.** : Milattan önce
M.S. : Milattan sonra
Y.Y. : Yüzyıl
Syf. : Sayfa
No : Numara
Vb. : Ve benzeri
Tv. : Televizyon
Mob. : Mobilya

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 3.1 : Mobilya Tasarım Aşamaları.....	24
Tablo 3.2: Maslow'un gereksinim hiyerarşisini gösteren tablosu.....	29
Tablo 3.3 : Horst Meru, Mobilya Tasarımına Etki Eden Faktörler	31
Tablo 3.4 : İnsan Ait Antropometrik Ölçüler	34

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 2.1 : Mısır Oturma Elemanı	7
Şekil 2.2 : Abanoz Ağacından Mısır Oturma Elemanı.....	7
Şekil 2.3 : Yeni Krallık Dönemine Ait Koltuk Örnekleri.....	9
Şekil 2.4 : Amon'un Oğlu Tutankamon'un Altın Tahtı.....	10
Şekil 2.5 : Tutankamon'un Katlanabilir Yatağı.....	10
Şekil 2.6 : Bronz Sandalye Örneği.....	11
Şekil 2.7 : Ortaçağ'a Ait Dövme Demir Kenetlerle Güçlendirilmiş Meşe Sandık.....	13
Şekil 2.8 : Selçuklu Dönemi Mozaik Desenli Sandık.....	14
Şekil 2.9 : Gotik Döneme Ait Masa ve Sandalye İllustrasyonu, 1827.....	14
Şekil 2.10 : İngiltere Kralı II. James'in Sarayına Ait Koltuk, 1685.....	15
Şekil 2.11 : Franz Cley'n'in Tasarladığı Sanılan İngiliz Yapımı Grotesk Hol Sandalyesi, 1625....	16
Şekil 2.12 : İskoç Regency Dönemi Maun Konsol, 1820.....	18
Şekil 2.13 : Directoire (Messidor) Stili (1750-1830).....	19
Şekil 2.14 : XVI. Louis Stili Koltuk.....	20
Şekil 2.15 : I. Queen Anne Stili Ceviz Koltuk, 1715.....	21
Şekil 3.1 : Hem koltuk hem kitaplık olarak kullanılan çok fonksiyonlu mobilya tasarımı	30
Şekil 3.2 : Ranza haline gelebilen koltuk.....	31
Şekil 3.3 : Bir otomobil oturma yeri tasarımında göz önünde tutulan boyutları gösteren şema..	34
Şekil 3.4 : Statik antropometri çalışmalarında kullanılan ayaktaki boyutlar.....	35
Şekil 3.5 : Statik antropometri çalışmalarında kullanılan oturma halindeki boyutlar.....	36
Şekil 3.6 : Gerrit Reitveld'e ait bir sandalye tasarımı.....	37
Şekil 3.7 : Mukavvadan yapılmış bir sandalye.....	38
Şekil 3.8 : Fernando ve Humberto Campana kardeşlerin bir tasarımı.....	39
Şekil 4.1 : Çin'de bulunan XV. yy'a ait ilk yüksek ayaklı sehpalara örnek.....	45
Şekil 4.2 : Çin'de bulunan XV. yy'a ait yüksek ayaklı mobilya örneği.....	45
Şekil 4.3: İkea Stoklama Örneği.....	47
Şekil 4.4: Marcel Breuer Tasarımı Tabure, 1932.....	49
Şekil 4.5: Fernando Campana, Bubble-wrap Sandalyesi, 1995.....	50
Şekil 4.6: Kristal Saray'da Sergilenen Bir Sandalye, 1851	51
Şekil 4.7: Michael Thonet'e Ait No:14 İsimli Sandalye Tasarımı.....	52
Şekil 4.8: Feng Shui Felsefesine Uygun Olarak Düzenlenmiş Bir Örnek.....	53
Şekil 4.9: Carlo Garn Tarafından Tasarlanan Sandalye.....	57
Şekil 4.10: Walter Gropius'a Ait Bri Sandalye Tasarımı.....	59

Şekil 4.11: Sottsass Tasarımı Bir Koltuk	60
Şekil 4.12: Sottsass Tasarımı Bir Raf Sistem.....	61
Şekil 4.13: Sottsass'ın Mimarisini Yaptığı Luigi Figini House	63
Şekil 4.14: Le Corbusier'e ait Villa Savoye.....	63
Şekil 4.15: Vico Magistretti Tasarımı Gümüş Sandalye	66
Şekil 4.16: Mies Van Der Rohe Tasarımı Bir Koltuk	66
Şekil 4.17: Art Deco Akımına Örnek Bir Masa	67
Şekil 4.18: Carlton Room Divider	68
Şekil 4.19: Sottsass'ın Valentine Daktilosu	69

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Dilara ENGİN
Anabilim Dalı : İç Mimarlık
Programı : İç Mimarlık
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Cem DOĞAN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Eylül 2011

GÜNÜMÜZ MOBİLYA TASARIMININ ZAMAN İÇİNDE DEĞİŞEN İNSAN GEREKİSİNİMLERİ İŞİĞİNDA İNCELENMESİ

ÖZET

Mobilya, insanlık tarihinin başından itibaren, çeşitli gereksinimleri karşılamak için kullanılan eşyalardır. İnsanlar ilk olarak barınma, beslenme, uyuma, oturma eylemlerini karşılama gereğinden dolayı mobilyaya ihtiyaç duymuşlardır. Zamanla mobilya sadece bir gereksinimi karşılamakla kalmamış, yerleşik hayata geçilmesiyle sosyalleşmesinde beraberinde getirdiği bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır. Toplumların kültürel, ekonomik, sosyal, teknolojik açıdan gelişmesi ve değişmesi ile mobilya da farklılıklara uğramıştır. Sanayi Devrimi, Küreselleşme ve bunlar gibi toplumların genelini etkileyen olaylar malzeme, üretim, işçilik, hammadde konusunda alternatifler ortaya çıkmasını sağlamıştır. Böylelikle mobilya tasarımları da zenginleşmiştir.

Tasarımcı bir mobilya tasarlarken, ergonomi, fonksiyonellik, estetik, malzeme, üretim yöntemleri ve psikoloji konularında da bilgi sahibi olmak zorunda ve bir ürün ortaya çıkarırken bazı sınırlar içinde kalmak durumundadır. Örneğin; ergonomi konusunda belirli ölçüleri dikkate almalı ve bunların dışına çıkmamalıdır. Bütün bunların dışında tasarımcı, toplumları etkileyen olayların, insanlar, dolaylı olarak da mobilya üzerindeki etkilerini bilmeli ve tasarımlarını o şekilde yönlendirmelidir.

İnsanlık tarihi boyunca değişen ve gelişen koşulların, mobilya tasarımına etkilerine ve mobilya tasarımında bağlı kalınması gereken faktörlere çalışma da yer verilmiştir. Tasarımcının, tasarımdan, uygulamaya kadar giden süreçte izlemesi gereken yollar da çalışmaya dahil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mobilya, Tasarım, İnsan, Gereksinim.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Dilara ENGİN
Field : Interior Design
Program : Interior Design
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Cem DOĞAN
Degree Awarded and Date : Master - September 2011

STUDY OF THE PRESENT FURNITURE DESIGN IN LIGHT OF CHANGING HUMAN DEMANDS BY THE TIME

ABSTRACT

Furnitures, till the beginning of the history of mankind, are the goods to meet various demands. Mankind first needed the furnitures to meet their needs for housing, nourishment, sleeping and living. However apart from fulfilling these simple demands, furnitures have been evolved through the time and they became a phenomenon which was brought to daylight by mankind as they adopted the settled lifestyle and socialized. Furnitures have been changed as societies had advanced on cultur, economy, social life and technology.

Industrial revolution, globalisation and happenings as such which affected the life style of masses, also created new and alternative ways for materials, workmanship, manufacturing and raw materials, and thanks to same furniture designs have been enriched during the course..

A designer has to have knowledge about ergonomy, functionality, aesthetic, materials, wazs of production and psychology when designing a furniture and has to obey certain boundaries when creating a product. For example; one has to take into consideration certain measurements about ergonomy and should not exceed of it's limits. Also apart from all these points, a designer, should observe and realize the effects of the incidents, which influenced the whole society, on humans and remotely on furnitures and has to design the product considering all these effects.

All these effects of the changing and developing conditions during the course of the history of mankind on furniture design and elements that should be adhered during a designing process have been the subjects of this study. Also the steps, which a designer should follow from designing till implementation period, are a part of this study.

Key words : Furniture, Design, Human, Demands

1. GİRİŞ

Mobilya, insanlığın varoluşundan beri bulunmakta ve insanların üzerinde etkili olan her türlü olay ve durumdan paralel olarak etkilenmektedir. Mobilya tasarımında da, bunların doğrultusunda farklı yöntemler geliştirilerek ya da başka bir amaçla geliştirilen metotlar kullanılarak ürünler geliştirilmiştir.

Mobilyaların belirli bir tasarım süreci olması ve ortaya çıkarılacak her türlü ürün için aynı sürecin etkili olmasından dolayı, burada meydana gelen her değişim doğal olarak mobilyada da farklılaşmalara yol açar. Tasarım sürecinde en önemli etken insan faktörüdür ve insana ait özelliklerden olan ergonomi, estetik, psikoloji ve ihtiyaç duyulan fonksiyon ile alakalı her detayın, tasarımcı tarafından iyi bilinmesi ve hesaplanması gerekmektedir. Bu özellikler kişiye göre farklılıklar gösterdiği için, standart bir değer belirlenir ve bu değerler göz önünde bulundurulur.

Mobilya tasarımında diğer önemli bir etken de malzeme ve üretim yöntemidir. Tasarlanan ürünün uygulanabilirliği açısından malzemeyi iyi tanımak ve hangi üretim metodlarının kullanılacağı konusunda bilgili olmak gerekmektedir.

Tasarımcı insana ve malzemeye ait özelliklere son derece hakim olsa dahi, gelişimi de sürekli takip etmeli ve kullanıcı ihtiyaçlarının değişme ihtimalini gözden kaçırmamalıdır. Çünkü toplumsal değişimler söz konusu olduğunda gereksinimlerde de farklılıklar olacaktır.

Bir mobilya tasarımcısının, zaman içerisinde değişen insan gereksinimlerini tarihsel gelişim içerisinde bilmesi, daha önce meydana gelmiş ve toplumları etkilemiş olaylar karşısında, mobilyanın, nasıl bir değişim geçirdiğini biliyor olması, ileriki tasarımları konusunda da kendisine fayda sağlayacaktır.

Bu çalışmada mobilyanın değişim süreci, insan gereksinimlerinin değişmesine bağlı olarak incelenmiş olup günümüz mobilyasının oluşumuna etkileri irdelenmiştir.

2. MOBİLYA

2.1. Mobilya Kavramı ve Tanımı

“Mobilya kelime anlamı olarak; oturulan, yemek yenilen, çalışılan, yatılan yerlerin döşenmesine yarayan taşınabilir eşyalara verilen ad demektir.” (Parlatır, 2000: 146)

“Mobilya kelimesinin kökeninde ‘mobil’ sözcüğü vardır. Mobil Latince de devingen anlamına gelmektedir. Devingen olan, taşınabilir her şeyi ‘mobi’ kökü ile açıklanabilmektedir. Sonuçta mobilya bir mekânı insanın yaşam koşullarına uydurmada ara kesittir. Dolayısıyla, bir mekân tamamlayan en önemli olgudur.” (Kabağağaç ve Alova, 1995: 351)

Diğer bir tanıma göre ise, mobilya; “Yapıların iç düzenini kurmak için sonradan yerleştirilen ve çeşitli gereksinimleri karşılayan eşyadır. Mobilya, tespit edilmiş türleri olmakla birlikte, bağımsız ve taşınabilir parçalardır. Görünürdeki kullanım amaçları yemek, yatmak, eşya depolamak vb. yoluyla günlük yaşamı kolaylaştırmaktır. Bunun yanında tarihsel gelişimi içinde mobilyanın insan yaşamında kentleşmeyle birlikte gelişmiş yapılarda da yer aldığı görülür. Mobilya sosyal konum belirleme, insanların beğenilerini ortaya koymada aracı olmak gibi başka işlevleri de yerine getirir.” (Nejat, 1998: 82)

İlk insanın oturma, yatma gibi ihtiyaçlarını karşılamak için kullandığı mobilya kavramı, çeşitli amaçlarla kullanılmak üzere taş, ahşap, metal, plastik, mermer, cam, deri gibi malzemelerle yapılan eşyadır.

Tasarlanmış her sistemde olduğu gibi mobilya; insana, çevreye uyum sorunları içermelidir. Tarih boyunca ekonomik duruma ve modağa bağlı olarak mobilyaların bazen işlevleri bazen de dekoratif yanı vurgulanmıştır.

Toplumların refah düzeylerinin artışı ve ekonomik kalkınmaları, insanların çevrelerini daha çok ekipman ile donatmalarına olanak sağlamıştır.

“Göreceli de olsa yalın bir yaşamdan kaynaklanan mobilya yapma eylemi, insan düşüncesinin gelişmesi, yaşamın karmaşıklığı ile giderek ‘mobilya tasarımı’ haline gelmiştir.” (Eriç, Ersoy ve Yener, 1986: 53)

Tüm tanım ve kriterler ışığında mobilya; yatma, oturma, depolama gibi ihtiyaçları karşılayan, sabit ve taşınabilir eşyalardır.

Mekan içinde mobilyalar sabit ve hareketli olarak ayrılmaktadır.

Sabit Mobilyalar: Mekan içinde uygun görülen yere kalıcı olarak yerleştirilir veya kurulurlar. Duvara monte edilebilir ya da kendi kendilerine ayakta dururlar. Kullanıldıkları amaca göre farklılıklar gösterirler. Eşya depolama veya teşhir etme maksatlı kullanılırlar. Örneğin elbiseleri depolamak için kullanılan gardroplar, yüksek kapaklı ve iç derinliği geniş mobilyalardır. Salon ve oturma odalarında kullanılan kitaplık ve büfe gibi mobilyalar da hem teşhir hem depolama amaçlı kullanılır ve açık raflardan, çekmece ve kısa kapaklı dolap bölmelerinden oluşurlar.

Hareketli Mobilyalar: Kullanım anının gerektirdiği şartlara göre önceden yakın yerlere konulurlar. Sabit mobilyalardan en önemli farkı, herhangi bir yere bağlı olmadığından kendi başına dengede durmasıdır.

2.1.1 Mobilya İhtiyacının Ortaya Çıkması

Toplumsallaşma sürecinin en önemli adımı, insanların yerleşik düzene geçmesiyle olmuştur. Yerleşik düzene geçilmesiyle birlikte, kişi ve toplumların içinde yaşam fonksiyonlarını gerçekleştirebilecekleri bir hacim ihtiyaçları açığa çıkmıştır. Dört duvar ve bir çatı altında yaşanmaya başlanması, yani bir mekan oluşturma isteğinin ana nedeni bu ihtiyaçtır. İnsanların birincil ihtiyaçlarını karşılamalarının ardından, içinde buldukları mekanda daha rahat bir yaşam sürmeleri ve bu mekanı yaşanılır hale getirmeleri için yeni ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Daha farklı alet ve eşyalara duyulan gereksinim mobilya kavramını doğurmuştur.

Genel olarak mobilya mekanların donatılması ve çeşitli fonksiyonların karşılanması için kullanılan eşyalardır. Değişik gereksinimleri karşılamasının yanında bir süs aracı olarak da görülebilir. Bu nedenle mobilya tarih boyunca toplumların kültürel yapılarına, yaşam koşullarına ve estetik görüşlerine göre şekillenmiş ve değişime uğramıştır.

“Kültürel yapının temel göstergelerinden biri olan mobilya, farklı kültür, farklı işlev ve farklı zaman dilimlerinde, toplumların yerleşik hayata geçmeleriyle birlikte sadece barınmak ve zaruri ihtiyaçları karşılamak adına değil, sosyalleşmenin beraberinde getirdiği bir olgu olarak da karşımıza çıkar. Hayat tarzımızın, şekillere dönüşen noktası olmuştur.” (Erdem, 2007: 3)

2.1.2. Mobilyanın Özellikleri

Fonksiyonellik: Mobilyanın veya mobilya elemanlarının kendisine yüklenmiş bulunan fonksiyonları yerine getirebilme özelliğidir. Her mobilya ilk olarak belirli bir fonksiyonu yerine getirme özelliğine sahiptir. Mobilyanın temel amacı olması, tasarım sürecinde ilk ele alınması gereken özellik olması ve diğer özelliklerin oluşmasına olanak sağlamasından dolayı fonksiyonellik çok önemlidir.

Güvenilirlik: Normal koşullar altında, mobilyanın ne kadar süre ile fonksiyonunu veya fonksiyonlarını yerine getirebildiğinin bir ölçüsüdür. Bir mobilyanın sadece bir fonksiyonu yerine getirmesi yeterli değildir. Bunun yanında, o fonksiyonu normal şartlar altında ne kadar süre ile yerine getirebiliyor olduğu da önemlidir.

Dayanıklılık: Güvenilirliğin tersine olumsuz şartlar altında mobilyanın ne kadar süre ve ne kadar iyi olarak fonksiyonunu veya fonksiyonlarını yerine getirebileceğinin bir ölçüsüdür.

Estetik Özellikler: Mobilyada görsel özelliklerin tüketiciyi tatmin ediciliğidir. Ölçülendirme uygunluğu, orantı, armoni, yüzey özellikleri, düzgünlük, kusursuzluk, üst yüzey işlemleri gibi görsel ve estetik kuralları esas alır.

Emniyet: Mobilyanın ve elemanlarının fonksiyonlarını, kullanıcı açısından tehlike yaratmayacak şekilde yerine getirmesi özelliğidir. Burada bahsedilen ölçülendirme uygunluğu, ergonometri ve orantı gibi insan vücuduna uygun ve görsel olarak tatmin edici olmasıdır.” (Uygun, 2000: 18)

Bir mobilyanın eksiksiz olması ve gerçek anlamda mobilya olması için, bütün bu özellikleri bünyesinde barındırması gerekmektedir. Bu özelliklerden sadece bir veya birkaçına sahip olması onu mobilya kavramının dışına çıkarır.

Fonksiyonellik şüphesiz ki mobilyanın ortaya çıkış amacını oluşturmasından dolayı çok önemli bir özelliktir. Ancak mobilyanın kullanımına olanak sağlayan güvenilirlik ve dayanıklılık olmadan mobilya sadece bir süs eşyası olabilir, ya da estetik özellikler adı altında bahsedilen insan vücuduna uygun ölçülerde, oranda ve

ergonometrik olmaz ise, ne amaçla yapılmış olursa olsun kullanımı mümkün olamaz. Bütün bu sebeplerden dolayı daha önce de değinildiği gibi bir mobilyanın bu beş özelliğin tamamına sahip olması gerekmektedir.

2.1.3. Mobilyaların sınıflandırılması

“Barınma eylemlerine ait işlevlerin analizi insanın temel ölçü olarak belirlenmesi neticesinde ortaya konur. Mekanlar analiz edilerek yaşama, yemek yeme, yemek hazırlama, yatma, dinlenme ve temizlenme-boşaltım eylemleri, mekan düzenlemelerinde eylem alanları olarak incelenmektedir.” (Arcan ve Evcı, 1999: 76).

“Günümüz konutlarında mekanlar, içinde geçecek eylemlere göre ayrılmıştır. Bir yemek odasında sadece yemek yeme eylemi gerçekleştirilmekte, dolayısıyla mekanlar o eylemlere imkan verecek şekilde donatılmaktadır.” (KOSGEB, 2004).

Bu tanımlardan yola çıkarak mobilyaları mekansal ve eylemsel kullanım olarak 2'ye ayırabiliriz.

Eyleme göre değişen mobilyalar:

- Yatma-uyuma eylemi: Bu mobilyalar kişinin yatma ihtiyacını karşılama amaçlıdır. Yatak, kanepeler, çek-yat gibi mobilyalar bu eylemi gerçekleştirme amaçlıdır. Mekan olarak salon, oturma odası, yatak odası gibi yerlerde bulunabilirler.
- Oturma-dinlenme eylemi: Koltuk, sandalye ve tabure gibi mobilyalar kullanılır. Mekan olarak bir çok yerde bulunabilirler.
- Yemek yeme eylemi: Masa ve sandalyeler bu eylemi gerçekleştiren mobilyalardır.
- Çalışma eylemi: Çalışmak için özel olarak üretilmiş diğer masalardan daha farklı özelliklere sahip masalar kullanılmaktadır.
- Temizlenme-boşaltım eylemi: Bu eylemler için duş, küvet, klozet ve lavabo gibi mobilyalar kullanılır.

Mekana göre değişen mobilyalar (Konut örneği):

- Salon mobilyaları: İnsanların genellikle yaşam alanı olarak kullandıkları mekanlar salonlardır. Evdeki zamanın çoğunun burada geçirildiği göz önüne alınırsa, birden fazla eylemin gerçekleştirildiği düşünülebilir. Oturmak, televizyon seyretmek, yemek yemek, bazı zamanlar uyumak için bile kullanılır. Yemek yeme eylemi de, çoğu zaman salonlarda karşılandığından, yemek masası ve sandalye gibi mobilyalarda salon ile

birlikte düşünülür. Bu yüzden en geniş çeşitliliğe sahip mobilyalar salon mobilyalarıdır.

- Mutfak mobilyaları: Mutfak mobilyalarının temelde yemek hazırlama gibi tek bir amacı bulunmasıyla birlikte, bazı durumlarda mekanın büyüklüğüyle doğru orantılı olarak, yemek yeme ihtiyacının da karşılanması söz konusudur.
- Yatak odası mobilyaları: Adından da anlaşıldığı gibi yatmak ve uyumak için ayrılmış mekanlardır. Bu ihtiyaçları karşılayacak mobilyalar bulunmaktadır.
- Çalışma odası mobilyaları: Kişi veya kişilerin çalışmalarına olanak sağlayacak mobilyalarla donatılmış bir mekandır. Bazı durumlarda, özellikle çocukların yatak odalarında çalışma için ayrı bir bölüm oluşturulup, iki mekan birlikte kullanılmaktadır.
- Banyo mobilyaları: Kişinin temizlenme ve boşaltım için kullandığı mekanlar olduğundan, bunları karşılayabileceği mobilyalarla çevrilmiştir. Bunlara ek olarak, banyo ile alakalı malzemeleri depolama amaçlı dolap ve çekmecelerde ayrıca kullanılmaktadır.

2.2.Mobilyanın Tarihsel Gelişimi

2.2.1. İlk Çağ Mobilya Sanatı

Kültürel yapının başlıca göstergelerinden biri olan mobilya, farklı zaman dilimleri ve farklı kültürlerde, toplumların yerleşik hayata geçmeleriyle birlikte sadece barınmak ve zaruri ihtiyaçları karşılamak adına değil, sosyalleşmenin beraberinde getirdiği bir olgu olarak da karşımıza çıkar.

Mobilyanın ilk oturma amaçlı kullanımının tarihi kesin olarak bilinmese de, Eski Mısır'da, günümüz mobilyasıyla benzer unsurlar taşıyan bazı örneklerle rastlanmıştır.

İnsanlar tarafından kullanılan ilk mobilya örnekleri, sadece gerekli ihtiyacı karşılamaya yöneliktir ve ilk amaç işlevselliştir. Ancak zamanla gelişen toplumlarda, göçebe hayatından hiyerarşik düzene geçilmesiyle, yine işlevsel olan mobilyalara saygınlık unsuru da eklenmeye başlanmıştır. Aslan başları, işçilikte yontma ve kakma ve altın kaplamalar, güç, otorite ve zenginliği sembolize etmesinden dolayı sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Mobilyalar, oturma, yatma, yemek yeme gibi

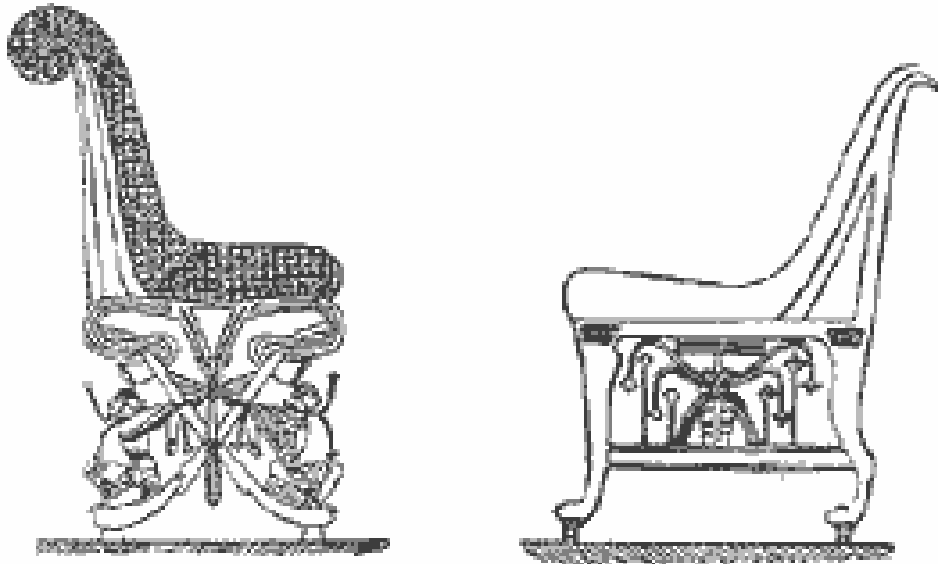

ihtiyaçları karşılması dışında toplumda ayrıcalıklı ve saygın olmayı da simgeler hale gelmiştir.

(Kaynak: Yavuz, 2007 :10)

şekil 2.1: Mısır Oturma Elemanı

(Kaynak: Yavuz, 2007: 11)

şekil 2.2: Abanoz Ağacından Mısır Oturma Elemanı

2.2.1.1.Mısır Sanatı

Eski mısırdaki (firavunlar dönemi) diye adlandırılan krallıklar başlıca üç zaman dilimine ayrılmaktadır.

- Eski krallık M.Ö. 2700 – 2200
- Orta krallık M.Ö. 2050 – 1785
- Yeni krallık M.Ö. 1557 – 1075

Bu üç döneme ait çok sayıda mobilya örnekleri hemen hemen hiç bozulmadan günümüze kadar gelmiş olup dünyanın belli başlı müzelerinde titizlikle saklanmaktadır.

Mısır sanatı aslında tapınak ve mezar mimarisinde yoğunlaşır. Özellikle de firavun mezarlarında bulunan heykel ve sandukalardan, kabartmalardan, dikilitaşlardan, o dönemin sanat ve toplum yaşamıyla ilgili önemli bilgiler elde edilmiştir.

Eski mısırdaki bir olayın anlatımında yazıdan çok, sıra resimler kullanılmıştır. Bu resimlerde kralların cenaze törenlerini, büyük şöenleri, av sahnelerini belgeleyen bilgiler bulunmaktadır.

“Bilindiği gibi tarih sonrası dönemin ilk yazısı Mezopotamya’da Sümerler tarafından bulunan yazıdır. Daha sonra Mısır’da (M.Ö. 4000) hiyeroglif adı verilen yazı kullanılmıştır. Bu yazıda her sözcük karşılığı olan bir resimle anlatılmıştır. Örneğin kuş yazmak için kuş resmi yapmak gerekmiştir. Bu nedenle hiyeroglif yazısına ‘resim yazısı’ da denir. Resim yazısı aynı zamanda bir süsleme aracıdır.

Firavunlar döneminde ruhun ölmezliğine, ölümlerin tekrar dirileceğine ve çevreleriyle yaşamlarını sürdüreceklerine inanılırdı. Bu nedenle yeniden kullanılmak üzere mobilya gibi gerekli eşya ile mücevherler mezara konulmuştur. Hatta eski krallık döneminde kral veya soylu sahipleri öldüğünde öbür dünyada hizmetlerini görmek için köleleri de diri diri gömülmüştür. Sonraları bu yöntem pahalı bulunduğundan mezar duvarlarına sadece bu kölelerin resimlerinin yapılmasıyla yetinilmiştir.” (Tansal, 1995: 12)

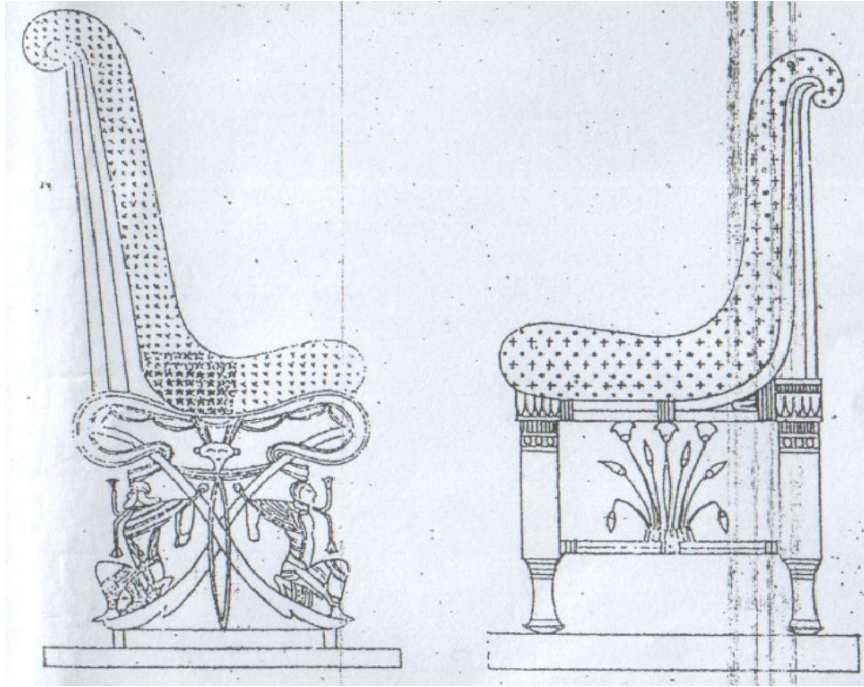
Mısırlılar bazalt, granit, porfir gibi sert kayaları işleyerek çok büyük kabartma heykeller yapmışlardır. Bu kabartmalarda insan gövdesi hep karşıdan yani önden, bacaklarsa yandan ve adım atar biçimde yapılmıştır. Başlar ise çoğunluk yandan görünüşür. Gözler önden bakıyormuş gibi çizilir. Bazen insan gövdesi üzerine, mağara dönemindeki resimler gibi hayvan, çoğunluk kuş resmi kafası konulur.

Yeni krallık döneminde mobilya özenle işlenmeye başlandı. Ayaklara boğa ayağı biçimi verildi. Yüzeyle ince fildişi kakmalar yapıldı. somya çerçeveleri genellikle deri ile örüldü ve baş ucuna doğru divan gibi bir yükseklik verildi.

Yeni krallık döneminin sonlarına doğru, sandalye yapımı gerçekten büyük bir gelişme göstermiş, gerek ölçüleri ve gerekse biçimleri yönünden günümüz oturma mobilyasına çok benzeyen örnekler bırakılmıştır. Aşağıda, şekil 2.3'te verilen iki koltuk incelenirse bunların yaklaşık 3000 yıl önce yapıldığını inanmak hayli güçtür.

Sağdaki koltukta ayaklar tornada çekilmiştir. Eski mısırdaki torna ilk dönemlerden beri kullanılmaktaydı. Bu tornalar ağaçtan olup, torna miline sarılı sırtım ayak pedalı ile döndürülürdü. Ayakların üzerinde mısır sanatının başlıca karakteristiklerinden birisi olan mekik biçimi oymalar yer almıştır.

Bunlardan soldaki III. Ramses dönemine ilişkin çok süslü bir koltuktur. Ayaklar ve kayıtlar sarma motifler ve insan figürleriyle bezenmiştir.

(Kaynak: Yavuz, 2007: 15)

Şekil 2.3: Yeni Krallık Dönemine Ait Koltuk Örnekleri

(Kaynak: Fox, 1951: 59)

Şekil 2.4 Amon'un Oğlu Tutankamon'un Altın Tahtı.

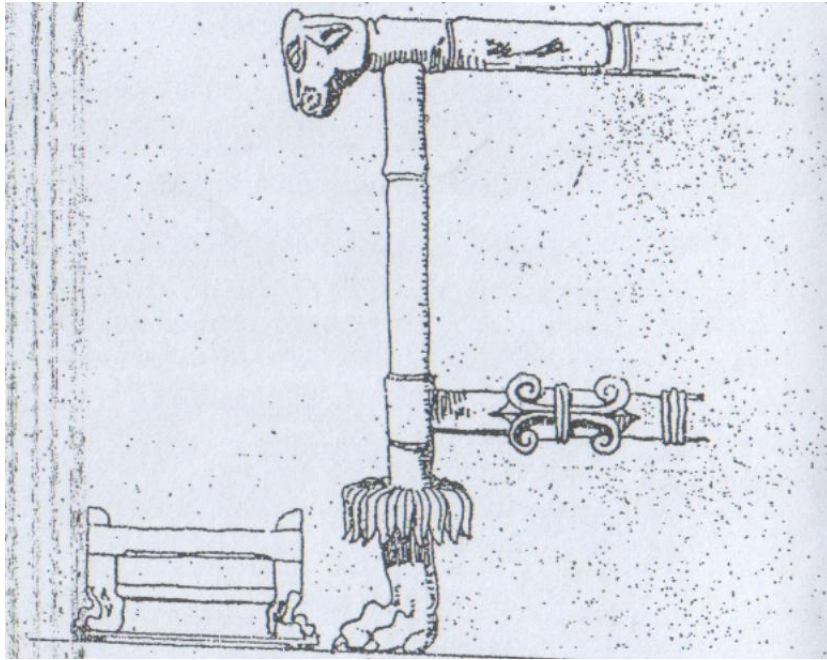
(Kaynak: Mimarlık Planlama Tasarım, 2003)

Şekil 2.5: I. Tutankamon'un Katlanabilir Yatağı (MÖ. 1352-1354)

2.2.1.2. Mezopotamya Sanatı

M.Ö. 4000 yıllarında Fırat ve Dicle nehirleri arasında bulunan bölgenin güneyinde, yani aşağı Mezopotamya’da Sümerler büyük bir uygarlık kurmuşlardır. Bölgede taş bulunmadığından kerpiç yapılar zamanla fazla direnç gösterememiş, bu nedenle somut mobilya örnekleri bulunamamıştır.

Bu uygarlıklarda da mobilyalar çok süslemeli ve gösterişli olmasına karşın, Mısır sanatındaki kadar dengeli ve uyumlu değildir. Ayrıca mobilya yapımında ahşap malzeme çok fazla kullanılmamış, metal aksesuarlara önem verilmiştir. Asur mobilya sanatından günümüze kalabilmiş somut örneklerden birisi aşağıdaki bronz sandalye olmuştur. Koç başı, aslan pençesi, yaprak taç, metal sarma ve kelepçe bu örnekte izlenebilmektedir.

(Kaynak: Erdem, 2007: 16)

Şekil 2.6: Bronz Sandalye Örneği.

2.2.1.3. Anadolu Mobilya Sanatı

M.Ö. VII. Yüzyılda İç Anadolu platosunda 200 yıla yakın hüküm sürmüş olan Frigya Krallığı’na ait Gordion Kral mezarında, 1300 yıllarından itibaren devam eden kazılarda çıkarılan çok sayıdaki eşya arasında ağaç mobilyalar da vardır. Kral mezarından çıkarılan mobilyalardan masa ve sehpa ların tablaları cevizden, ayakları

şimşirden, kakmalar ise ardıçtan yapılmıştır. Yatakların platform ve uzantıları sedir, köşe blokları porsuk, taşıyıcılar ise porsuk ve şimşirdendir. Ağaç mobilyalarda bağlantılar aynı cins ağaçtan yapılan kavelalarla yapılmıştır. Mobilyada fonksiyon ve estetik birlikte düşünülerek; sarı, sert ve yoğunluğu çok fazla olan şimşir ağacının dayanıklılığının yanı sıra, onunla çok güzel contrast oluşturan koyu renkli ceviz, ardıç ve porsuk kullanılmıştır. Kakmaların güzel kokulu ardıçtan yapılması, hem güzel koku saçmakta hem de böceklenmeyi önlemektedir. Üç ayaklı masaların ayakları kavilidir. Şimşir üzerine yumuşak ağaç ardıçtan kakma yapılması da dikkat çekicidir. Yatakların sedir ağacından yapılmasının nedeni, kokusu ile parazit saldırılarına engel olmasındandır.

2.2.1.4. Yunan Mobilya Sanatı

Yapılan kazılara, resimlere ve Homeros'un İlyada ve Odessa destanlarından elde edilen bilgilere göre Eski Mısır sanatının etkisinde kalan Yunan mobilyaları, tabure, masa, sandalye, yatak gibi oturma, yatma amaçlı kullanılan, genellikle basit ve sıradan eşyalardır. Mobilyada ahşap malzemenin yanı sıra, metal özellikle bronz kullanılmıştır.

Yunan mobilya sanatında üç ayaklı sehpa, arkalı sandalyeler ve altın işlemler önemli olup, özellikle sandalyelerdeki ölçü, oran ve biçimler günümüz sandalyelerine benzemektedir.

2.2.1.5. Roma Mobilya Sanatı

Bu dönemin esas mobilya tipleri olan yatak, divan, sandalye, masa ve küçük sandıklara ek olarak duvar dolapları da gelişmiştir.

Açılıp kapanabilir tabureler, geniş divanlar, geniş ve uzun kolların dayanabildiği koltuklar önem kazanmıştır. Karyolanın ayak ucu ile baş yastığı kaldırılmış, uyuma dışında oturma, dinlenme ve yemek yeme amaçları içinde kullanılmıştır. Örülmüş koltuk kullanılmakta ise de bugüne kadar örnek kalmamıştır. Ayakları tormalanmış ve kakmalar yapılmış masalar sadece yemek amacı için kullanılmış, diğer zamanlarda kanepenin altına sürülmüştür. Tormal ayakların Mısır mobilyalarından başlıca ayrıcalığı, yivlerdeki daralmanın kırılma inceliğine yaklaşması, böylece mobilyanın hantallıktan kurtulmasıdır.

'Biklinium' adı verilen iki kişilik yemek kanepeleri, kalabalık törenlerde bir tarafı servis için açık bulunmak üzere masanın üç yanına konmuştur.

Eski Yunan ve Roma'da eşyaların çoğu duvarlara asıldığından, büfe, vitrin ve dolap türünden mobilyaya rastlanmamaktadır. Ortaçağ'ın başlarına doğru rafli, kapaksız büfeler görülmeye başlanmıştır.

Roma sanatı, Yunan sanatının bir uzantısı olup, aynı süsleme biçiminden ayrılmamıştır. Mobilya kasaları genellikle ahşap, metal ve taş süslemeli, ayaklar gümüş ve fildişi kakmadır. Mobilya yapımında tunç ve bronz da kullanılmıştır. Roma mobilyası Roma sanatının farklı ülkelerde değişik biçimde uygulanmasından oluştuğu için, bir üslup bütünlüğü göstermez. Aşırı süsleme anlayışı mobilyaya da yansımış ve her mobilya anıtsal bir görünüm almıştır.

1.2.2. Ortaçağ Mobilya Sanatı

Dinsel etkilerin ağırlıklı olduğu Gotik Sanatı ve Roma sanatının devamı niteliğinde İan Roman Sanatı bu çağa damgasını vuran mobilya sanatlarıdır. Bunların dışında Uzakdoğu ülkelerinde, Bizans'ta, Anadolu'da ve Arap ülkelerinde de çeşitli örnekler rastlanmaktadır.

“Ortaçağa kadar krallar ve toprak sahipleri göçebedir. Bu dönemde ziyaretçiler kendi yataklarını ve gereksinimlerini gittikleri yerlere taşımaktadır”. (Tansal, 1995: 7)

Açılır kapanır yataklar, sökülebilir masalar ve katlanabilir sandalyeler bu dönemde en sık rastlanan mobilyalardır. Oturma, depolama ve masa görevi gören sandık Ortaçağın en sık kullanılan mobilyası olmuştur. Sandık dışında oturma elemanı olarak tabure ve bankolar kullanılmıştır. Otorite simgesi olarak görülmesinden dolayı sandalye çok fazla üretilmemiştir.

(Kaynak: Antikalar, 2011)

Şekil 2.7: Ortaçağ'a Ait Dövme Demir Kenetlerle Güçlendirilmiş Meşe Sandık

(Kaynak: Erdem, 2007: 24)

Şekil 2.8: Selçuklu Dönemi Mozaik Desenli Sandık

Gotik Mobilya Sanatı: Dini inançların etkisiyle oluşmuş Gotik stili, kendinden önce hiçbir sanatın etkisinde olmadan doğmuş ve kendinden sonra hiçbir sanata etkisi olmamıştır. Tanrıya ulaşmak ve yükselmek fikri mimariyi olduğu kadar mobilyayı da etkilemiştir. Mimaride görülen pencere süslemeleri ve sivri kemerler mobilyaya da uyarlanmış ve dekoratif amaçlı kullanılmıştır. Oturaklı ve sağlam masif mobilyalarda, ağaç malzeme çok kullanılmıştır. Her ülkenin yerli ağaçları kullanılmakla beraber, en çok kullanılan ağaç türü meşe olmuş, bu sebeple Meşe Çağı da denmektedir.

(Kaynak: Küçükerman, 1996: 67)

Şekil 2.9: Gotik Döneme Ait Masa ve Sandalye İllustrasyonu . (1827)

Roman Mobilya Sanatı: Gotik stilinde olduğu gibi Roman mobilya stillerinde de dini etkiler ağır basmıştır. Sağlam olarak günümüze kadar kalmış mobilyalar genelde kilise, saray ve şatolarda bulunduğundan, konut mobilyası olarak örneklere pek rastlanmamaktadır. Mobilyalar çok abartılı, ağır ve şatafatlıdır. Mobilyalarda aşırı süsleme eğiliminden dolayı fonksiyonel özellik göz ardı edilmiş ve mobilyalara anıtsal bir görünüş verilmiştir.

Türk Mobilya Sanatı: Çok fazla mobilya örneğine rastlanmamaktadır. Ağaç malzemeden yapılan mobilyala örnekleri arasında, oyma ve kakmalı kapı, pencere, mihrap ve rahleler görülmektedir. Birbirini kesen üçgen ve yıldızların oluşturduğu geometrik süslemeler en karakteristik motiflerdir. Alçak sedirler, yer sofraları ve duvarların üstüne dizili raflar yaygın kullanıldığından dolayı, mobilya türlerinin geniş kullanımı görülmemiştir.

2.2.3. Rönesans Mobilya Sanatı

Rönesans Mobilya sanatı 1500 yılında doğmuş, 1600 yılına kadar sürmüştür. Yaklaşık bin yıl süren ortaçağın derebeylik düzenine, ekonomik yapısına ve dine dayalı katı kültürel tutuma duyulan tepki olarak ortaya çıkmıştır.

(Kaynak: Morley, 1991: 106)

Şekil 2.10: İngiltere Kralı James II'nin Sarayına Ait Koltuk (1685)

Her ülke Rönesans devrinde kendilerine has özellikler göstermişlerdir. Mobilya örneğini mimariden almaya başlamıştır. Rönesans'ın kaynağı olan İtalya'da mobilyada hızlı bir gelişme görülmüş, daha çok doğu süslemeciliğine dayanan oyma

ve kabartma önem kazanmış, dolap kapaklarına yağlı boya ile gerçek bir tablo değeri taşıyan resimler yapılmış, marangozluk ikinci plana itilmiştir.

“Bu devirde İtalyan mobilyaları kendine özgü formlarıyla diğerlerinden ayrılabilir;

Yatak: Yataklar arkalıklıdır ve Kuzey Avrupa ülkelerindeki gibidir. Odanın bir köşesinde duvarın önünde koltuk, tabure ve alçak masa bulunur duvarda da gömme dolap vardır.

Sandık: Gelin sandıkları altın yaldızlı ve boyalıydı. Bunların çoğu dönemin ünlü ressamı tarafından yapılmış tablolarla süslenirdi. Ahşap olarak ceviz, ince oymacılığa elverişliydi.

Yazı dolabı: Sabit yazı masası olarak ilk defa bu devirde ortaya çıkar. Geleceğin yazıhanesinin ilk adımıdır.

Sandalye: İtalya’da en popüler sandalye şekli çok oymalı ve altın yaldızlı sandalyedir. Arkası ise yarı açılmış yelpaze şekilli olup ahşaptandır.

Masalar: Dikdörtgen şeklinde kalın kolonlarla yere uzanırlar. Masanın ayakları şekilli olup gergilerle birbirine tutturulmuştur.” (Yavuz, 2007: 15-16).

100 yıl kadar süren Rönesans dönemi sonunda özellikle Avrupa’nın Katolik ülkelerinde dinsel konuları etkileyici bir şekilde yansıtan, tümüyle eğri çizgilere ve bol figürlü biçim anlayışına dayanan Barok sanatı doğmuştur.

(Kaynak: Erdem, 2007: 29)

Şekil 2.11: Franz Cleyn’in Tasarladığı Sanılan İngiliz Yapımı Grotesk Hol Sandalyesi, 1625

2.2.4. Barok Mobilya Sanatı

Rönesans dönemi sonunda, yani XVI. yy. ilk yarısında özellikle Avrupa'nın Katolik ülkekerinde dinsel konuları etkileyici bir şekilde yansıtan, tümüyle eğri çizgilere ve bol figürlü biçim anlayışına dayanan Barok Sanatı doğmuştur. Barok sanatı daha çok sarayın mutlakiyetçi tutumunun abartmalı bir ürünüdür. Rönesans'ın yüzeyde ince süslemeciliğine karşı, Barok'un amacı şaşırtmak ve göz kamaştırmaktır.

“Barok, Rönesans'ın XVII. yy. aşamasıdır. Mobilya ve mimarinin bu dönemi için geç Rönesans dönemi de denilmektedir. Barok mobilyanın doğum yeri İtalya'dır. Roma, Venedik, Floransa'da varlıklı ailelerin gereksinimleri için heykelsi anlayışla tasarlanmış mobilyalar üretilmiştir. Dönemin odalarının duvar ve tavanları gibi, mobilya yüzeyleri de boş yer bırakmaksızın bezeme öğeleriyle doldurulmuştur.

Bu dönemde Çin ve Japon mobilyalarından sökülmüş lake parçalar, ustaca yapılmış girift marketöri desenler, bu mobilyaların yüzeyini doldurur. Dantel gibi ağaç oymalarda ayna çerçevelerinde ve ayaklarında yer alır. Oyma ağaç yüzeler çoğu zaman altın yaldızla kaplanır.

Barok mobilya işçiliğinin ve zenginliğin sergilenmesi yanında önceki dönemlere göre insana daha uyumlu ve işlevsel özellikler taşır. İskemle, koltuk ve kanepeler oturan kişinin ayakları yere değecek biçimde alçaltılmıştır.

XIV. Louis'nin ölümünden önce yumuşak kıvrımlara dönüşmeye başlayan yüzeylerle keskin köşeler azalmış ve mobilyalar daha hafif bir görünüm kazanmıştır. Kralın ölümünden sonra ise bu alandaki harcamaların iyice kısıtlanması yüzey süslerinde ekonomiyeye dönülmesine neden olmuştur. Böylece Rokokonun öncüsü Rejans başlamıştır. Barok döneminde süslemelerin konusu çoğunlukla Rönesans'ta olduğu gibi klasik kökenlidir, ancak daha abartılı şekilde işlenmiş, Doğuya özgü öğelere yer verilmiştir. Çin, Japon, Hint motifleri ayrımsız karıştırılmıştır. Fildişi işçiliği, deniz kabukları, renkli mermerler ve değerli taşlar altı boyanarak resimlendirilmiş cam yüzeyler bu mobilyaların yüzeyini doldurur. Oyma ağaç yüzeyler çoğu kez altın yaldızla kaplanır ya da renkli boyanır. Dönemin zengin odalarında som gümüş mobilyalar kullanılmıştır. Dönemin mobilya ayakları çeşitli biçimlerde dir. Barok mobilya insana daha uyumlu ve daha işlevsel özellikler taşır. İskemle ve kanepelerde kolçaklar abartılı şekilde kavisli, arkalık ise yüksek ve biraz arkaya eğimlidir. Dönemin mobilyaları iki kademelidir. Küçük çekmece ve

gözlerden oluşan üst kısım daha geniş bir başka dolabın üstüne oturtulmuş gibidir. XVII. yüzyılın ikinci yarısında mobilya strüktüründeki gelişmeler yuvarlatılmış yüzeylerin kullanımına yol açmıştır.” (Nejat, 1998: 68)

2.2.5. Rokoko Mobilya Sanatı

Rokoko stili ilk kez Fransa’da XV. Louis döneminde benimsenmiştir. Karışık çizgiler, kabartmalı yüzeyler, derin oymalar canlı ve kontrast renkler ile göz kamaştırıcı bir üslup olarak mobilyaya yansımıştır. Duvarlar çok ince oymalı lambriyerler ile kaplanmıştır. Mobilya yüzeylerine gül ağacından kakma çiçek süsleri, lake üzerine uzak doğu konuları işlenmiştir. Karyolaların yanına komodin, tuvalet masası ve değişik boyda masalar konulmaktadır. Kolçakları kumaşla kaplı divanlar, berjer koltuklar, markiz ve şezlonglar bu dönemde ortaya çıkmıştır. 1750 yıllarına doğru Osmanlı denilen sedirler, iki başuçlu hasır örgülü kanepeler ve divanlar moda olmuştur.

(Kaynak: Antikalar: 2011)

Şekil 2.12: İskoç Regency Dönemi Maun Konsol, 1820.

“XV. Louis stili, özellikle günümüzde koltuk ve sandalye olarak beğenilir ve uygulanır. Ölçü, biçim ve süsleme olarak dengeli ve uyumludur. Rokoko stili mobilyada kabartmalar, oymalar simetriklerdir. Günümüz mobilyasında Barok ve Rokoko stillerinin abartılı biçimlerinin uygulanması ekonomik olarak zor

olduğundan bu stillerin sadeleşmiş halleri “klasik mobilya” olarak adlandırılır. XVIII. yy’ın sonlarında, ekonomik nedenlerden dolayı daha sade biçimler aranmaya başlanmıştır. Fransa ve İngiltere’de Neo-klasizm olarak adlandırılan yeni bir çağa ait stiller gelişme göstermiştir.” (Yavuz, 2007: 19)

2.2.6. Yeni Çağ Mobilya Sanatı

“Rokoko ve Barok mobilya stillerinin gösterişli ve abartılı görünüşüne tepki olarak doğmuştur. XVIII. yy’ın ikinci yarısında gelişmiştir. Üslup 1770’den sonra olgunlaşmıştır. XVI. Louis dönemi Paris mobilya yapımının doruk yıllarıdır. Bu dönemin en tipik özelliği düz, ince ve aşağı doğru daralan ayaklardır. Bunlar kare ya da daire kesitlidir. Mobilya gövdesiyle ayağın birleştiği yerde küp biçiminde bağlantı kısmı bulunur.

İskemle ve koltuklar boyutları açısından Rokoko’daki gibi hafiftir. Arkalık ve oturma yüzeyi dörtgen ya da ovaldır.” (Nejat, 1998: 103)

Fransa’da XVI. Louis, Directoire, Empire, Louis Philippe; İngiltere’de Queen Anne, Dört büyükler denilen Chippendale, Adam Hepplewhite, Sheraton, Georgian I, II ve III ile Almanya’da Biedemeier stilleri görülmüştür.

(Kaynak: Mob. ve İç Mek. Tas., 2011)

Şekil 2.13: Directoire (Messidor) Stili (1750-1830)

XVI. Louis Stili: XV. Louis stilinin abartılı, çok kıvrımlı biçimleri yerine daha düz çizgiler kullanılmıştır. Ölçüler daha incelmış ve yalın süslemelerle daha

zarif bir görünüm sağlanmıştır. Sandalye ve koltukların arkalıkları kalp veya kupa biçimindedir ve üzerinde genellikle simetrik taç bulunmaktadır.

Directoire Stili: Burjuvazinin zevkiyle biçimlenmiştir. Endüstrileşmenin getirdiği toplumsal değişimle gelişen yeni orta sınıf mobilyasına olan talebi fazlasıyla arttırmış ve endüstri yöntemleri hızlanmıştır.

Bu stilde mobilyanın başlıca özellikleri; kare görüntülerin ağırlıklı olması, sandalye ve koltuk arkalıklarının çok yalın ve az kavisli yapılmasıdır. Çok az miktarda süsleme bulunmasıdır.

(Kaynak: Malcom, 2008: 68)

Şekil 2.14: XVI Louis Stili Koltuk

Queen Anne Stili: Bu stilde ayaklar XVI. Louis stili ayakların benzeridir. Yalnız üstlerindeki kabartma ve oymalara ilk yıllarda bir ölçüde yer verilmişse de, sonradan bu süslemeler tümüyle kaldırılmıştır. Sandalye ve koltuklarda arkalıklar; arka ayağın uzantısı olarak hafif bir içbükey kavisle yükselmiş, üstte çeyrek daire şeklinde arka kayıtle birleşmiştir.

(Kaynak: Britannica)

Şekil 2.15: I. Queen Anne Stili Ceviz Koltuk (1715)

2.2.7. Yakın Çağ Mobilya Sanatı

Teknolojinin gelişmesiyle mobilya üretiminde çok yaygın kullanılan ahşap malzeme yanında maden de kullanılmıştır. Dönemin başka yeniliği de laminasyon tekniğinin bulunması olmuştur. Buharlı ısıtma ile tabakalaştırılan pelesenk ağacından, kalıp yoluyla XVI. Louis mobilyasının preslenmiş hali üretildi. 1845’de ahşap oyma makinesi icat edildi. Bu makineyle aynı süsleme parçaları aynı anda kesilip çıkartılabildi.

Modern ulaşım araçlarında yaşanan gelişmeler birçok yeni tasarım çalışmalarının ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Demiryolları, oteller, kanallar, çelik yüksek yapılar ile büyüyen şehirler, yeni mimari tasarımların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Mobilya tasarımı gelişen teknoloji, değişen şartlar ve gereksinimler karşısında birçok değişikliğe uğrayarak günümüze kadar gelmiştir ve gelişmeye devam etmektedir.

3. MOBİLYA TASARIMI ve MOBİLYA TASARIMINDA İNSAN FAKTÖR

3.1.Mobilyanın Tasarım Süreci

“Tasarım insanların ideal kavramlarına yanıt verecek doğrultuda, belirli önerilerle var olan bir durumdan, gelecekteki bir duruma dönüşümdür”. (Maver, 1975: 102)

“İnsan, akli yoluyla çevresini gözlemleyerek edindiği bilgileri yorumlayıp sistemleştiren, bunları yaşadığı topluma kazandırarak kültürünü oluşturan ve gelişmeye açık canlı bir varlıktır. İnsan eliyle ortaya çıkan her yapıt, insanın yaratıcı özelliğine ait bir göstergedir. İlk insanlardan günümüze gelinceye kadar, önceleri doğadan yararlanmakla yetinen insanlık, düşünme ve yaratma yeteneği sayesinde doğayı amacına uygun olarak değiştirmeye ve ona hakim olmaya çalışmıştır.” (Hançerlioğlu, 1977: 23)

“Günümüz insanının yaşamında önemli bir yer tutan masa, sandalye, televizyon, giysi ve konut gibi araçlar şüphesiz birer ihtiyaçtan doğmuştur. İlk insandan bugüne değişmeden gelen temel ihtiyaçlara ek olarak çeşitli faktörlerin etkisi ile insan ihtiyaçları çeşitlenerek artmıştır.” (Arcan ve Evcı, 1999: 19).

Mobilya tasarımı da diğer bütün tasarımlar gibi bir ihtiyaçtan doğmuştur. Bu yüzden tasarlanan mobilyanın ilk görevi ortaya çıkmasına sebep olan ihtiyacı karşılamak olmalıdır. Ancak tasarım sürecinde bir mobilyanın sadece bir fonksiyonu yerine getiriyor olması yeterli değildir. Daha önce ‘Mobilyaların Özellikleri’ bölümünde bahsedildiği gibi bu fonksiyonu gerçekleştirirken güvenilir, dayanıklı, estetik ve emniyetli de olması şarttır.

1.2. Mobilya Tasarım Aşamaları

Bir mobilyanın tasarımı için her zaman değinildiği gibi bir problem veya bir ihtiyacın söz konusu olması gerekmektedir. Bu problem veya ihtiyacın belirlenmesi ile başlayan ve birbirleri ile yakından ilgili olan safhaların tamamı mobilyanın tasarım aşamalarını (Tablo 3.1) oluşturmaktadır.

Tablo 3.1: Mobilya Tasarım Aşamaları

durum saptama		Birincil amacı saptamak ve problemi bir mücadele olarak kabullenmek.
analiz		Problemi tüm ayrıntıları ile araştırarak keşfetmek.
tanımlama		Problemin asıl nedenlerini saptayarak amacı netleştirmek.
fikirselleştirme		Asıl hedefe ulaşmak için gerekli tüm yolları araştırmak.
eleme		Karşılaştırma yaparak amaca ulaşmada en iyi yöntemi saptamak.
uygulama		Seçilen en iyi yönteme somut şekil kazandırarak, hayat vermek.
değerlendirme		Gerçekleştirilen tasarım aktivitesinde ulaşılan noktayı ve onun etki ve sonuçlarını değerlendirmek.

(Kaynak: Koberg ve Bagnall, 1974: 58)

3.1.1. Durum Saptama

Durum saptama da, ortada olan ya da yeni oluşmuş bir problem veya ihtiyacın çözümünü ele alınır. Bu problem veya ihtiyacın neden ortaya çıktığı, bunun çözümü ile ilgili izlenebilecek yollarla alakalı düşünceler irdelenir. Bu süreç, tasarımcının veya tasarım ekibinin düşünce ve tecrübelerinin ortaya konmasını ve kullanıcı kitlesinin çözüm ile alakalı fikir ve değerlendirmelerinin dikkate alınarak çözüm aranmasını kapsar.

3.1.2. Analiz

Bu aşamada, daha önce aynı problem veya ihtiyaç doğrultusunda tasarlanan başka bir mobilya var ise, onunla alakalı eksiklikler, konuyla alakalı uzman kişilerin görüş ve önerileri incelenir. Kullanılacak materyallerin seçimi, ne şekilde kullanılacağı, mobilyanın konstrüksiyonunun metodları, yapım sırasında faydalanılabilecek teknolojik gelişmeler konusunda araştırmalar yapılır.

3.1.3. Tanımlama

Hazırlık ve araştırma aşamalarında incelenen, saptanan ve öngörülen herşey bu aşamada ortaya konar ve bir bütün olarak incelenir. Bütün bu verilerin ışığında, tasarlanacak mobilyanın amacına yönelik fonksiyonları, hangi teknoloji ile üretileceği, kullanılacak malzemeler, bu malzemelerin nasıl kullanılacağı gibi teknik konuların aydınlatılır ve kesin karar verilir. Yani mobilyanın, ihtiyacın ortaya çıkmasından üretilmesine kadar geçen süreçte göreceği bütün işlemler ile ilgili sonuçlar bu aşamada değerlendirilir.

3.1.4. Fikirselleştirme

Bu aşamada tasarımcı, daha önceki aşamalarda toplanan ve karar verilen bütün verilerin ışığında, kendi beceri ve yaratıcılığını kullanarak farklı tasarımlar yapar. Bu tasarımların hepsi diğer aşamalarda belirlenen malzeme, konstrüksiyon, fonksiyon ve üretim metodu ile yapılacak şekilde dizayn edilir. Renk, doku ve bazı küçük görsel değişiklikler dışında hepsi temelde aynı özelliklere sahiptir.

3.1.5. Eleme

Tasarımcının aynı teknik özelliklere sahip farklı dizaynlarda yaptığı tasarımlar arasından belirli kriterlere göre en uygunu seçilir. Gerektiği takdirde yapılan tercih üzerinde, geliştirme amaçlı bazı değişiklikler yapılabilir. Birden fazla tasarım arasından tercih yapıldığı için bazen tasarımlar arasında kombinasyon yapılarak farklı bir mobilya da ortaya çıkarılabilir.

3.1.6. Uygulama

Son aşamada, önceki aşamalarda değinilen, çözülen, araştırılan ve karar verilen tasarım uygulamaya alınır.

3.1.7. Değerlendirme

Tamamlanan tasarım süreci sonunda ortaya çıkan ürün ile ilgili istenen sonucun alınıp alınmadığı, gelinen nokta ve gözlenen etkiler değerlendirilir.

Bütün bu tasarım süreci içerisinde, gerekli olan durumlarda, aşamalardan herhangi birine geri dönülebilir ve hata yapıldığı düşünülüyorsa, telafi edilebilir.

3.3. Mobilya Tasarımında Tasarımcının Dikkat Etmesi Gereken Kriterler

Mobilyalar, yatma, oturma, yemek yeme, çalışma vb gibi yaşamımızı sürdürmek için gerekli olan tüm eylemleri gerçekleştirmemizi sağlarlar. Bundan dolayı günlük yaşantımızda ve bulunduğumuz bütün sosyal mekanlarda, kullandığımız eşyaların büyük bir bölümü olarak, en yakın çevremizi oluşturmaktadırlar.

“Varlık olarak insan, karşılanması zorunlu gereksinimlere sahiptir. Gereksinimlerin çeşitliği araştırmalara konu olmuş ve zaman içerisinde kategorize edilerek, Amerikalı psikolog Abraham Maslow tarafından 1943 yılında ortaya atılan Gereksinimler Hiyerarşisi teorisi veya Maslow teorisi ile en yalın ve temel haline ulaşmış ve tüm dünya tarafından kabul edilmiştir. Maslow teorisine göre, insanlar belirli kategorilerdeki gereksinimlerinin karşılanmasıyla, kendi içlerinde bir hiyerarşi oluşturan daha üst gereksinimleri tatmin etme arayışına girerler ve bireyin kişilik gelişimi, o an için baskın olan gereksinim kategorisinin niteliği tarafından belirlenir. Maslow'un kişilik kategorileri, kendi aralarında bir dizilim oluştururlar ve her

gereksinim kategorisine bir kişilik gelişme düzeyi karşılık gelmektedir. Birey, bir kategorideki gereksinimleri tam olarak gidermeden bir üst düzeydeki gereksinim kategorisine, dolayısıyla kişilik gelişme düzeyine geçememektedir.” (Erdoğan, 2009: 9)

Tablo 3.2: Maslow’un gereksinim hiyerarşisini gösteren tablosu

(Kaynak: Erdoğan, 2009: 10)

“Maslow'a göre birey için o an baskın olan gereksinimler hangi kategoriye ait gereksinimler ise, günlük etkinlikleri ağırlıklı olarak hangi gereksinimleri doyurmaya yöneliyorsa, kişilik gelişmişlik düzeyi de bireyin sandığından ya da seçiminden bağımsız olarak bu gereksinim kategorisine karşılık gelen düzeydedir. Belirli bir kategorideki gereksinimler tam olarak karşılanmadan kişi bir üst düzeydeki kategorinin gereksinimlerini algılamaz, böyle gereksinimleri yoktur. Örnek: günlük olarak açlığını giderebilen fakat sürekli ve güvenli barınağa sahip olmayan bireyin, dünya görüşünü geliştirmek için kitap okumak gibi bir gereksinimi yoktur. Belirli bir gereksinim kategorisindeki gereksinimlerin karşılanması durumunda kişi, bir üst kategorideki gereksinimleri karşılamaya yönelecektir. Bu durum kişilik gelişme düzeyini de bir üst düzeye taşıyacaktır.” (Erdoğan, 2009: 10)

İnsanın temel gereksinimleri

- 1- Fizyolojik gereksinimler (Biyolojik gereksinme): Beslenme, dinlenme, barınma, giyinme, hareket, üreme, su, hava gereksinimleri gibi insan yaşantısı ile ilgili en temel gerekliliklerdir.
- 2- Güvenlik gereksinimleri (Emniyet gereksinmesi): Korku, baskı, tehlikelerden uzak olma, güven duyma ve yarınından emin olma gereksinimleridir.
- 3- Toplumsal gereksinimler: Ait olma, beraberlik, arkadaşlık, grup içine girebilme gibi toplumsal etkileşim ile ilgili gerekliliklerdir.
- 4- Benlik gereksinimleri: Öz saygı ve öz beğeni ile kazanılmış bilgi ve yeteneklerin tanıtılması gibi beğenilme ve saygı görme ile ilgili gerekliliklerdir.
- 5- Gerçekleşme gereksinimleri: Önemli bir işi başarma gibi, bireysel potansiyelin gerçekleşmesi ve yaratıcı yeteneklerin kullanımı ile kişisel doygunluğa erişme ve tatmin gereksinimleri olmaktadır.

İnsanlar yaşamı gereği, en şiddetlisinden veya en öncelikli olandan, en az önemlisine kadar, bu gereksinimleri karşılama istek ve amacındadırlar. Günümüzde, bu gereksinmelerini karşılayamamış olan insanlar mutsuz olmaktadır.

Gerçekte insan gereksinimleri çeşitli fizyolojik, psikolojik, toplumsal ve kültürel açıdan gerekliliği belirten ve bunların hepsini birden karşılayan özelliklerin bütünüdür. Gereksinimler insanın yaşam çevresinde olması gereken en az nitelikleri belirler. Bu niteliklerde olabilecek her bir eksiklik insan için bir rahatsızlık nedeni olacaktır.

Mekan düzenlemelerimizi insan ve onun gereksinimlerini karşılamak amacı ile yaptığımızdan, insan için gerekli çevresel koşulları yaratmak ve ona uygun niteliklerin bilinmesi gerekir.

İnsan gereksinimleri çok genel bir kavramdır. Mimarlıkta tasarladığımız mekanları kullanacak olan insanın çevreden beklediklerine, kullanıcı gereksinimleri demektiriz.

Mekan düzenlemelerinde, onu kullanacak olan insanın gereksinmelerini karşılamak amacıyla, gerekli çevresel koşullara uygun mekanlar yaratmak gerekmektedir. Kullanıcı gereksinmeleri bir mekanda olması gereken en az nitelikleri belirler. Bu niteliklerde olabilecek her bir eksiklik kullanıcı için rahatsızlık nedeni olacak ve tasarlanan mekanın kullanımı aksayacaktır.

Gerçekte kullanıcı gereksinmeleri gözlenemeyen, soyut bir kavramdır, onun izlenebilen, somut görünümü insanın yaptığı davranışlardır.

Bu açıdan kullanıcı, gereksinmelerin anlaşılması, mekanı kullanan insanın davranışlarının ve bu davranışları oluşturan nedenlerin bilinmesi olup, insan ve davranışları arasındaki ilişkilerin ortaya konması ile mümkündür. İnsan davranışlarının temel amacı gereksinmelerin tatmin edilmesi, karşılanmasıdır. Bu davranışlar insan eylemleri olarak ele alınmaktadır.

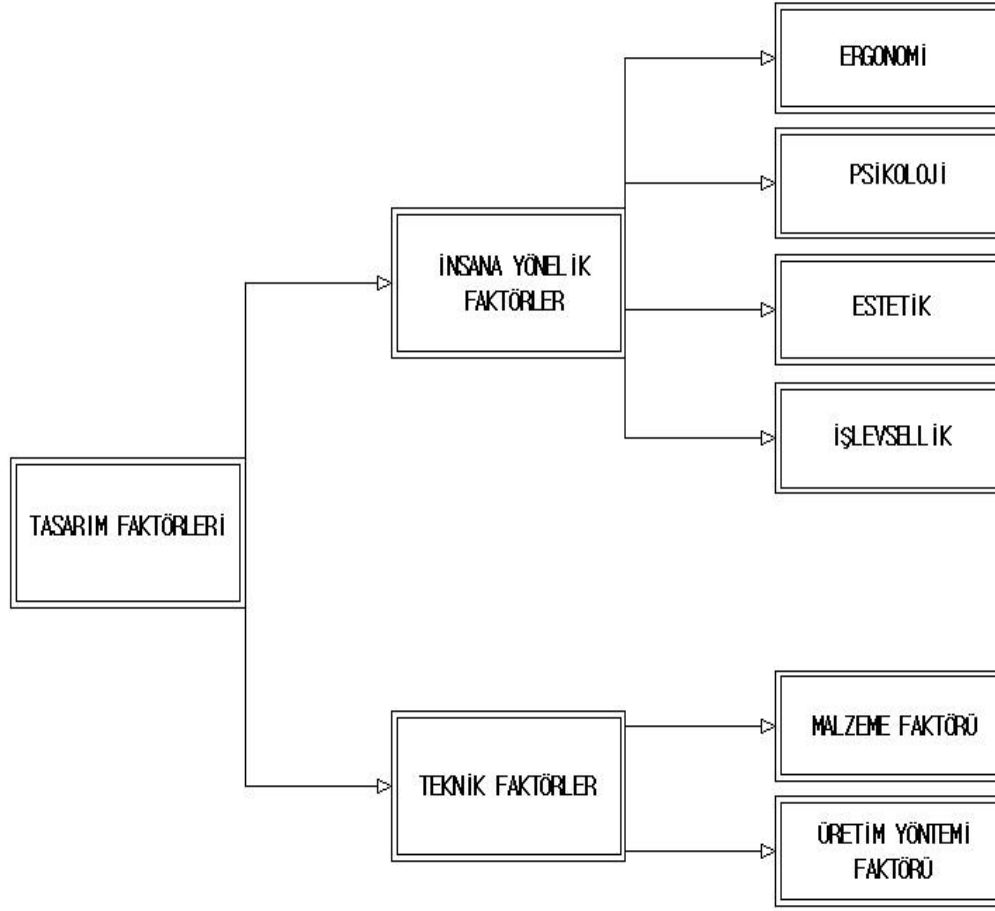
Kullanıcı gereksinmelerinin bir gereği ve zorunluluğu belirttiği bilinmektedir. Bir oturma odası incelendiği takdirde, bu mekanda yer alan dinlenme, misafir kabul etme, tv izleme, sohbet etme, kitap okuma vb. eylemlerin yerine getirilmesi için gerekli olan koşulların her biri, bir gereksinmedir.

Kullanıcı gereksinmeleri, birey veya toplulukların eylemlerini en etkin biçimde yerine getirebilmeleri için gerekli olan çevresel koşullardır.

Diğer bir deyişle, kullanıcı gereksinmeleri; kullanıcı veya kullanıcıların belli bir eylemi yerine getirebilmeleri için çevrenin sahip olması gerekli ödün verilemez koşullardır. Kullanıcı gereksinmeleri, insanın antropometrik, duyuşal ve algısal boyutlarına bağlıdır.

Tasarım sürecinde bahsedildiği gibi mobilyalar belirli aşamalar düşünülerek tasarlanmalıdır. Bu süreç içerisinde de tasarımı etkileyen, yönlendiren, göz önünde bulundurulması gereken bazı faktörler mevcuttur. (Tablo 3.3)

Tablo 3.3: Tasarım Sürecine Etki Eden Faktörler

(Kaynak: Meru, 1986: 83)

3.3.1. İnsana Yönelik Faktörler

Mobilya tasarımında yola çıkılacak ilk hedef daha önce de birçok kez bahsedildiği gibi, belirli bir fiziki ihtiyacı karşılamasıdır.

“Her mobilya kullanım esasına uygun formlarda, insan vücudu ile bire bir ilişki içindedir. Bu yüzden, insan ölçüleri, kullanım amacına yönelik vücudun aldığı şekiller, kullanıcının psiko-sosyal ve sosyo-kültürel yapısı ve bunların yanı sıra estetik anlayış, mobilya tasarımını yakından etkileyen değişken faktörlerdir.” (Altınok, 1987: 35).

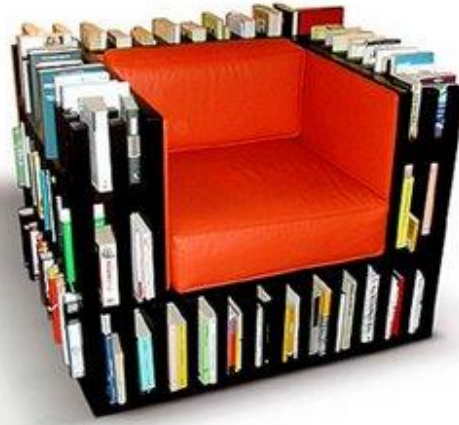
3.3.1.1. İşlevsellik

“Mobilyanın biçimlenmesinde, hangi gereksinim için üretilmiş olduğu yanıtı, aranan ilk sorudur. Mobilyalar kullanım amacına göre çok çeşitli biçimlerde

tasarlanırlar. Bir mobilyadan beklenen işlev, kişinin kimlik özelliklerine göre özelleşse bile örneğin; bir koltuktan, kullanıcının statüsünü göstermesi beklense bile, oturma, ana gereksinim, değişmez işlevidir.”(Onur, 2000: 2)

Tasarımcı, bir mobilyayı tasarlarken ilk başlama noktası mobilyanın ne amaçla kullanılacağı sorusu olmalıdır.

Her tasarım, öncelik olarak hangi ihtiyacın karşılanması ve hangi eylemin gerçekleştirilmesi için düşünülmüşse ona uygun olarak yapılmalı ve daha fazla fonksiyonlar ekleyerek asıl kullanım amacı yetersiz kılınmamalıdır. Esas amacı göz önünde bulundurularak çok fonksiyonel mobilyalar üretmekte mümkündür. Çok fonksiyonlu mobilyalar, kendilerinden beklenen ihtiyacı karşılamının yanında, farklı başka işlevlere de sahiptirler. Örneğin üç kişilik bir koltuğun oturma eylemini karşılamasının yanında, yatak olma özelliği de eklenerek, yatma eylemini de gidermesi sağlanabilir. Ya da bir koltuğa oturma amacı dışında depolama görevi de yüklenerek, kitaplık olarak kullanılabilir. Ancak tekrar belirtmek gerekir ki, mobilyaya farklı bir fonksiyon katarken, ana fonksiyonu göz ardı edilmemeli ve tam anlamıyla gereken ihtiyacı karşılayabilmelidir.

(Kaynak: Hamus-Toprak, 2009)

Şekil 3.1: Hem Koltuk Hem de Kitaplık Olarak Kullanılan Bir Mobilya Tasarımı

(Kaynak: Özek Mobilya, 2010)

Şekil 3.2: Ranza Haline Gelebilen Koltuk

3.3.1.2. Ergonomi

“İş yükü ve çalışma gücünün en iyi şekilde dengelenip, hem çalışanın sağlığını koruyan, hem de üretimin artmasını sağlayan insan-makine-çevre sisteminin başarılması için biyolojik bilginin, anatomi, fizyoloji ve deneysel psikoloji alanlarında uygulanmasına ergonomi denir.” (Şimşek, 2002: 7)

“Ergonomi, kişisel çalışma bilimidir. İnsan organizmasının özelliklerini ve yeteneklerini araştırarak işin insana, insanın işe uyumu için gerekli şartları sağlar. İnsanların yeteneklerini fark etmesini ve etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayarak, insanın çalışırken aşırı zorlanmalar yüzünden yıpranmasını önler ve bu uyum sayesinde iş başarımını artırır.” (Milliyet Ekonomi Ansiklopedisi, 1994: 40)

İnsanın çalışmasının ve araçları kullanmasının doğurduğu sorunları, özellikleri açısından ele alıp, insan-araç ilişkisinde koşulların kullanıcı açısından daha olumlu bir şekilde düzenlenmesinin gerekliliği ergonomiyi doğurmuştur.

Tasarımcı mobilyayı tasarlarken belli ölçülerde sınırlı kalmak durumundadır. Bu noktada insan ölçüleri devreye girer. “Antropometri, eylem bilimi kapsamında, insanın anatomik (iskelet, kas sistemi) yapısından kaynaklanan boyutları, vücut ölçüleridir.” (Ezgi, 1999: 78)

Antropometriye bir anlamda insanı tüm ölçüleri ile tanıtan bilim dalı da diyebiliriz. “Canlıların çeşitli vücut kısımlarının görev bölümüne ve belirli kurallar

içerisinde canlılık etkinliğini devam ettirmelerine “organizasyon” denir. Bütün hayvan ve bitkilerin vücudu, yapısal ve işlevsel olarak birim kabul edilen hücrelerden yapılmış olmasına karşın, homojen değildir. Hatta bir hücreli canlılarda bile farklılaşmış vücut kısımları değişik görevleri üzerine almıştır. İnsanlarda bu organizasyonun hareket ve iş yapabilme ereğine göre de programlanmış olduğunu görüyoruz.”(Demirsoy, 1998: 78)

“Antropometri sadece çeşitli vücut bölüm ve öğelerinin büyüklükleri ile ilgilenmez. Aynı zamanda belli bir ölçünün farklılık biçimini, belli bir meslek ya da yaş ve tür gruplarının bu ölçüden ne oranda uzaklaştıklarını ve toplum içindeki sapmalarını inceler.” (Toka, 1978: 127)

Antropometri birbirine hiç benzemeyen eşyaların ölçülerini optimize etmeye yarar. Örneğin, diş fırçalarının kıl ve sap uzunluklarından, şişe ve kavanozların tepesindeki vida yivlerinin çap ve derinliğine kadar; otomobil takım çantalarındaki aletlerin ölçülerinden, radyo ve televizyon gibi aletlerdeki el ve ayar düğmelerine kadar antropometrik boyutlara ihtiyaç vardır. (Altınparmak, 2006: 64)

Statik antropometri: İnsanların statik duruş ve oturuşlarındaki metrik değerleri ele alır. İnsan vücudunun yapısal ölçümleri statik antropometri içerisinde incelenmektedir. Statik antropometri ile elde edilen sayısal veriler, çalışma hayatında pek çeşitli amaçlarla kullanılabilir. İnsanların kullandığı geçitler, pek fazla hareket etmeden durduğu hacimler ve oturma yeri gibi boyutsal yaklaşımlarda doğrudan doğruya statik antropometri bulguları kullanılır.

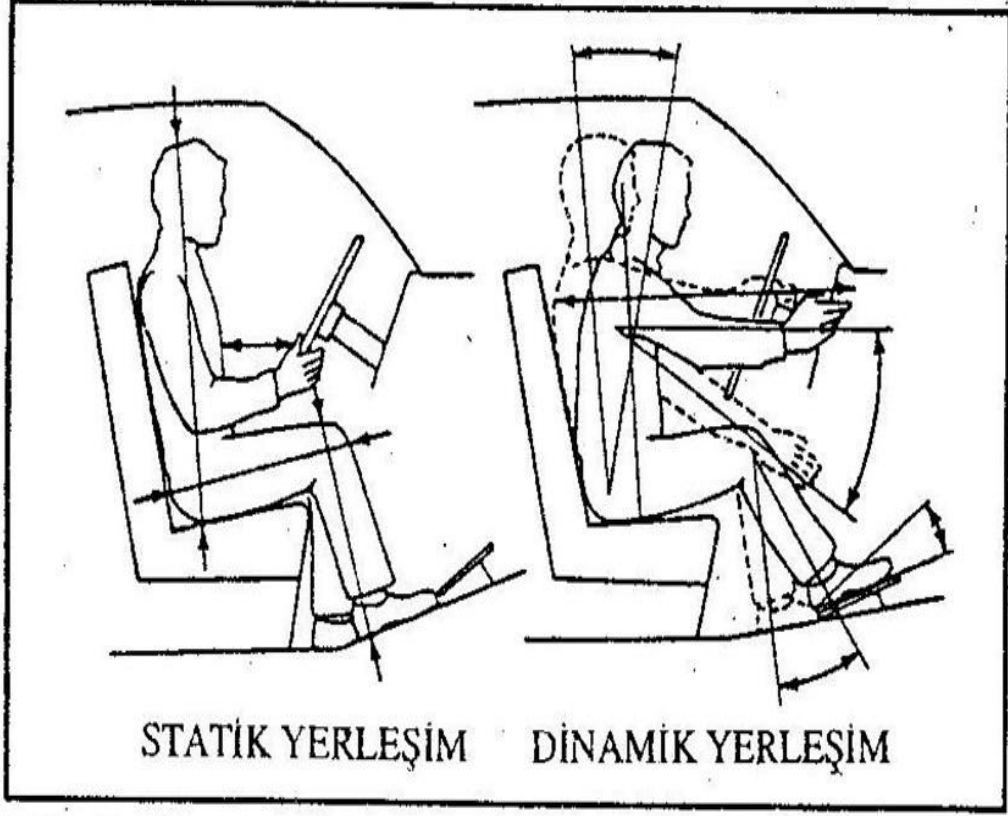
Dinamik antropometri: İnsanların hareket halinde iken kullandığı mobilyalar vardır. Uzanma, eğilme, dönme gibi hareketler sırasında insanların kol, bacak ve gövdeleri değişik şekiller almakta olduğu için, böyle bir mobilya tasarlarken bu ölçülere ve hareket sınırlarına da ihtiyaç vardır. Bu ölçülerin hesaplanmasında dinamik antropometri verilerinden faydalanılmaktadır.

Kuvvetsel antropometri: Bu veriler insan vücudu üzerindeki yüklerin mekanik analizini yapmada kullanılır. Vücut, uzunluğu ve kütlesi bilinen, birbirine bağlı bölümlerden oluşmuş bir bütün olarak kabul edilir. Bu tip çalışmalar esnasında oluşacak uygun pozisyonların tanımlanabilmesi için, komşu eklemlerin uygun açı dizileri de bulunmuştur. Bu tanımlar sayesinde tasarımcılar iş alanının neresinde hangi göstergelerin ve kontrol düğmelerinin optimum olarak bulunacağını ön görerek tasarım yapmaya başlamışlardır.” (Sabancı, 1999: 23)

Tablo 3.4 : İnsana ait antropometrik ölçüler

Antropometrik Değişkenler	N	Ortalama	S.S.	Min.	Maks.	5. %'lik	95. %'lik
Ağırlık (kg)	401	79,81	10,05	51,50	109,80	62,40	97,14
Ayakta Uzanma Yüksekliği	401	2141,45	70,69	1940,00	2370,00	2040,00	2270,00
Boy Uzunluğu (cm)	401	177,04	5,12	161,60	193,40	169,30	185,60
Kulaç Genişliği	401	1761,13	67,88	1590,00	1960,00	1650,40	1870,00
Ayakta Göz Yüksekliği	401	1657,85	54,14	1415,00	1843,00	1578,00	1745,00
Ayakta Omuz Yüksekliği	401	1450,88	49,52	1328,00	1611,00	1374,20	1539,40
Ayakta Dirsek Yüksekliği	401	1102,42	46,97	904,00	1318,00	1032,60	1185,00
Altaraf Yüksekliği	401	1026,71	42,09	893,00	1207,00	959,20	1095,00
Bideloid Genişlik	401	459,43	25,26	325,00	540,00	417,00	498,40
Biacromial Genişlik	401	390,55	19,77	327,00	457,00	355,60	422,00
Göğüs Derinliği	401	208,92	22,72	158,00	425,00	180,60	243,00
Göğüs Genişliği	401	291,39	23,88	169,00	358,00	257,00	326,80
Büst Yüksekliği	401	918,29	27,15	847,00	1010,00	873,00	964,40
Otururken Göz Yüksekliği	401	804,96	27,88	724,00	875,00	761,60	851,00
Otururken Omuz Yüksekliği	401	594,36	28,90	512,00	858,00	554,00	641,40
Otururken Dirsek Yüksekliği	401	261,26	29,60	134,00	425,00	220,60	310,00
Kalça-Diz Uzunluğu	401	589,60	29,48	371,00	688,00	553,00	630,00
Kalça-Popliteal Uzunluk	401	488,45	24,90	254,00	555,00	453,00	526,00
Kalça-Ayak Uzunluğu	401	985,27	39,97	800,00	1103,00	921,80	1050,80
Popliteal Yükseklik	401	463,38	25,33	386,00	557,00	426,00	505,00
Horizontal Uzanma Mesafesi	401	780,30	33,22	668,00	884,00	723,00	834,00
Otururken Uzanma Yüksekliği	401	1242,67	43,55	1100,00	1350,00	1176,00	1310,00
Kalça Genişliği	401	309,46	19,93	230,00	403,00	280,00	341,00
Basen Genişliği	401	335,29	20,58	278,00	455,00	304,00	365,80
Abdominal Derinlik	401	207,05	27,64	101,00	309,00	166,60	252,40
Diz Yüksekliği	401	541,52	21,72	446,00	600,00	507,60	578,00
Ayak Uzunluğu	401	267,39	12,02	182,00	304,00	250,60	285,40
Ayak Genişliği	401	103,70	6,08	85,00	121,00	94,00	114,00
Kafa Uzunluğu	401	190,32	7,14	157,00	214,00	179,00	202,00
Kafa Genişliği	401	162,16	8,69	103,00	258,00	151,00	173,00
El Uzunluğu	401	202,80	9,88	112,00	249,00	188,00	212,40
El Parmak Uzunluğu	401	108,32	6,55	85,00	127,00	97,60	118,40
El Genişliği	401	109,68	6,43	85,00	127,00	100,00	121,00
El Palmar Genişliği	401	86,34	5,23	54,00	110,00	79,00	93,00
Dirsek Genişliği	401	71,56	5,68	59,00	115,00	65,00	79,00
Diz Genişliği	401	104,52	6,97	67,00	125,00	95,00	115,00
Tümkol Uzunluğu	401	779,72	32,68	705,00	880,00	726,20	840,40
Üstkol Uzunluğu	401	373,96	19,70	330,00	435,00	341,00	410,00
Önkol Uzunluğu	401	275,39	16,75	162,00	366,00	251,60	298,00

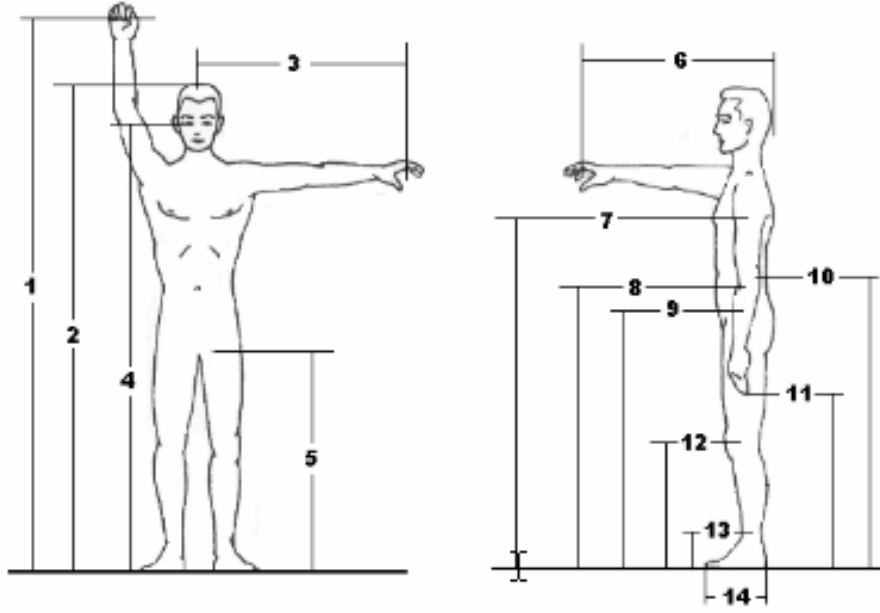
(Kaynak: Pa.edu,2009)

(Kaynak: Damon, 1996: 59)

Şekil 3.3: Bir Otomobilin Oturma Yeri Tasarımında Göz Önünde Tutulan Boyutları Gösteren Şema. (*Statik bulgular oturma yeri boyutları için ve dinamik bulgular ise sürücünün fonksiyonel boyutları için saptanmıştır.*)

Vücut ölçüleri hakkındaki istatistiki bilgiler doğrudan bir tasarıma uygulanamaz. Tasarımcı önce hangi antropometrik uyumsuzlukların olabileceğini analiz etmeli ve hangi antropometrik verilerin bu problemin çözümünde uygun olacağına karar vermelidir.

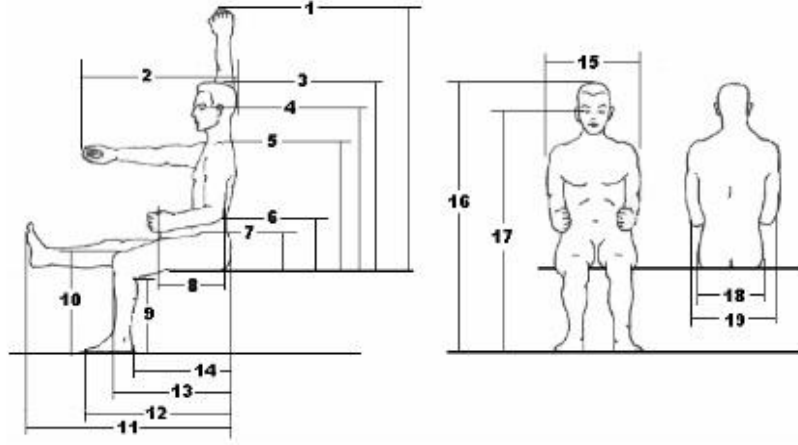
Ayakta Ölçülen Boyutlar

1	El Kavrama Yüksekliği	8	Dirsek Yüksekliği
2	Baş Yüksekliği	9	Bacak Yüksekliği
3	Yanda Kavrama	10	Bel Yüksekliği
4	Göz Yüksekliği	11	El Kavrama Yüksekliği
5	Kalça Yüksekliği	12	Diz Yüksekliği
6	Önde Kavrama	13	Ayak Bileği Yüksekliği
7	Göğüs Yüksekliği	14	Ayak Uzunluğu

(Kaynak: Altınok,1987: 36)

Şekil 3.4: Statik Antropometri Çalışmalarında Kullanılan Ayaktaki Boyutlar

Bir tasarımcı, tasarladığı mobilyanın kullanıcı ile arasındaki uyumu fikirsel olarak geliştirmeli ve daha önce yapılan istatistiklerden uygun bir yüzdelik alan seçmelidir. Seçeceği bu dilimde aşırı uç ölçülerin uyumsuzluklarını göz önünde bulundurmalıdır. Genellikle bu uyumsuzluklar, uç ölçülerin sadece birinde görülür. Çok uzun ya da çok kısa olan ölçüler arasından uygun olanı seçmeli ve tasarımını gerçekleştirmelidir. Ya da ortalama bir değer seçebilir ama bu seçimde uç ölçülerin her ikisinin de tasarımı kullanmaya uyum göstermesi gerekmektedir.

Oturarak Ölçülen Boyutlar

1	Oturarak Yukarıda Kavrama	11	Taban Kalça Mesafesi
2	Oturarak Önde Kavrama	12	Ayakucu Kalça Mesafesi
3	Oturma Yerinden Üst Boy	13	Diz Kalça Mesafesi
4	Oturma Yerinden Göz Yüksekliği	14	Oturma Derinliği
5	Oturma Yerinden Omuz Yüksekliği	15	Omuz Genişliği
6	Oturarak Bel Yüksekliği	16	Oturarak Boy Yüksekliği
7	Oturarak Kalça Yüksekliği	17	Oturarak Göz Yüksekliği
8	Dirsek Tutak Mesafesi	18	Oturma Yeri Genişliği
9	Oturarak Diz Altı Yüksekliği	19	Dirsekler Arası Genişlik
10	Oturarak Diz Üstü Yüksekliği		

(Kaynak: Altınok, 1987: 38)

Şekil 3.5: Statik Antropometri Çalışmalarında Kullanılan Oturma Halindeki Boyutlar

3.3.1.3. Psikoloji

İnsan çevresiyle ve çevresinde bulunan eşyalarla duyu organlarını kullanarak bir bağ kurar. Özellikle görsel ilişki bu duyular arasında en çok öne çıkmıştır. Bu sebeple tasarımcı, tasarladığı ve ürettiği mobilyanın kullanıcıları tarafından algılanmasını sağlamak için bu duyuları dikkate almalı ve bilmelidir.

“Her oluşum gibi, görme yolu ile anlaşılmanın nitelikleri de belli temellere oturtulabilir. Bu konuda birçok çalışmalar yapılarak, anlaşılmanın tabiatı ve mantıki nitelikleri, yanlışların tür ve sebepleri incelenmiştir. Bunlara dayanarak mobilyanın kullanıcıya ne tür uyarılarda bulunduğu, göze ve beyine neler sunduğu, bu uyarı ve

sunularla mobilyanın fonksiyonel yapısına ne kadar uyduğunu yorumlamak mümkün olmaktadır.” (Arnheim, 1966: 8-9).

Kullanıcı bir mobilyayı ilk olarak görsel olarak algılar ve bu algılama kişinin beyinde bazı uyarıların meydana gelmesine sebep olur. Kişi o mobilyanın kırılabilirliği, güvenli olmadığı, konforsuz ve kullanışsız olduğu, çirkin bir görünüme sahip olduğu gibi birçok fikre kapılabilir. Bu düşünceler ürünün şekli, kullanılan materyaller ve rengi gibi görsel olarak ilk fark edilebilecek özelliklerden kaynaklanır.

Tasarımcı bir ürün meydana getirirken insanların psikolojik gereksinimlerini de karşılamak durumundadır. Bu gereksinimlerden bazıları şu şekildedir;

Güvenlik gereksinmesi: Kullanıcı bir mobilyayı alırken ilk ve en önemli olarak, o mobilyanın kendisi için güvenilir ve emniyetli olduğunu hissetmelidir. Bu yüzden tasarımcı her ne kadar dayanıklı ve güvenilir bir ürün meydana getirdiğini düşünse de, görsel olarak da kullanıcı da aynı hissiyatı yaratmasını sağlamak zorundadır.

Şekil 3.6’da görülen sandalye her ne kadar iyi bir tasarım olsa da, oturulduğunda aşağıya doğru katlanacakmış hissi verdiği için, kullanıcıya güven hissi vermemektedir.

(Kaynak: Flairset, 2010)

Şekil 3.6: Gerrit Rietveld’e Ait Bir Sandalye Tasarımı

Rahatlık Gereksinimi: Görsel olarak algılanan ve kullanıcının ürünü alırken hissetmesi gereken diğer bir gereksinim de rahatlaktır. Mobilyanın şekli, formu ve

materyalleri kullanıcıya rahatlık hissiyatı vermelidir. Ürüne baktığında, kullanım sırasında rahat edemeyeceğini anlayan kişi o mobilyayı satın almaz.

(Kaynak: Morfikirler, 2007)

Şekil 3.7: Mukavvadan Yapılmış Bir Sandalye

Şekil 3.7’de görülen sandalye tasarımı kişinin rahat edemeyeceğini düşündürmesinden dolayı tercih edilmeyecek bir tasarımdır.

Huzur gereksinmesi: Mobilyanın kişiye huzur vermesi renk, doku, form ve kullanılan materyallerle ilgilidir. Bazen diğer bütün tasarım faktörleri gereğince düşünülmesine rağmen sadece renginden dolayı bir mobilya tercih edilmeyebilir. Renklerin insan psikolojisi üzerinde önemli bir etkisi vardır. Örneğin mavi rengin insan üzerinde sakinlik, sağlamlık ve uyum hissi veren bir etkisi vardır. Yeşil renk, doğallık, sağlık ve tazelik hissi verir. Bunun yanında mor melankoli ve uzaklık hissiyatı uyandırabilir. Bazı durumlarda da renk ne kadar huzur verici olsa da kullanılan materyallerin karışıklığı, yoğunluğu ve düzensizliği kişi de olumsuz etki yaratabilir.

(Kaynak: Babesta, 2011)

Şekil 3.8: Fernando ve Humberto Campana Kardeşlerin Bir Tasarımı

Campana kardeşlerin tasarımı olan sandalye (Şekil 3.8), yeşil rengin olumlu etkilerine rağmen, kullanılan materyallerin karmaşasından dolayı insanda bir huzursuzluk yaratmaktadır.

Prestij gereksinimi: Bu gereksinim, kişinin aldığı tasarımın farklı olmasını istemesi ve başkaları tarafından da beğenilmesi arzusudur. Tasarımcı bir mobilya üretirken, daha önceki örneklerinden farklı ve gelişmiş olmasına dikkat etmelidir. Tabi bu farklılık ayarını yaparken aşırıya kaçmadan diğer bütün faktörleri de göz önünde bulundurmak zorundadır.

3.3.1.2. Estetik

İnsanlar herhangi bir ürün satın alırken, ihtiyaçlarının karşılanmasının yanında, görsel olarak da kendi beğenilerine uygun olmasını isterler. Bu bakımdan estetik faktörler direk olarak insan psikolojisi ile etkileşim içerisindedir.

Tasarımın kullanıcıya estetiksel olarak beğendirilmesi işi oldukça zordur. Bunun belirli bir sınırı olmamakla beraber, geçmiş yüzyıllardan beri estetiğin belirli bir oranı olduğu ortaya çıkmıştır. Sadece mobilya değil bütün tasarımlarda hatta doğada var olan her şey belirli bir orana sahiptir. Bu oran, altın oran olarak adlandırılmaktadır. Mobilyada da bu oran insan vücut ölçüleri ışığında uygulanırsa, estetiksel olarak tatmin edici bir görünüme sahip olabilir.

Altın oranın mobilya tasarımına uygulanması antropometri dalı altında incelenen yapısal vücut ölçülerine uyumlu ürünlerin tasarlanması ile yapılabilir.

3.3.2. Teknik Faktörler

Tasarlanan mobilyanın var olan veya yeni bir malzeme ile yeniden üretilmesi sırasında, malzeme ve üretim yöntemi rol oynamaktadır.

3.3.2.1. Malzeme Faktörü

“Biçimin algılanabilmesi için, bulunduğu ortamdan herhangi bir çizgi ile ayrılması gerekmektedir. Dolayısıyla bir ürün zaman boyutunda herhangi bir biçime sahip olarak belirli bir hacmi kaplar.” (Onur, 2000: 13)

Tasarımdan sonra üretime geçildiğinde, bu süreçte malzeme ön plana çıkmaktadır. Kullanılacak malzeme, tasarımı yapılan mobilyanın fiziki özelliklerine uygun olmalıdır.

Mobilyanın tasarım sürecinde, uygulanması düşünülen mobilyanın ilk tasarımı sırasında kullanılacak malzemenin de düşünülmesi gerekmektedir. Her malzemenin farklı mukavemeti, esneme kabiliyeti, dokusu, işçiliği vardır.

Mobilyanın gerek temel görevi ve gerekse bu görevi yerine getirdiği çevrenin fiziki, kimyevi ve diğer şartları, mobilyayı oluşturan malzeme veya malzemelerin belli yapıda olmasını gerektirir. Örneğin ahşap bir oturma mobilyası ele alınırsa; temel malzeme ahşabın dışında, oturma ve yaslanma yerleri ile kolçak kısımlarında döşeme için kauçuk, pamuk gibi iç malzemeler ile kumaş ve deri gibi döşeme malzemeleri kullanılmaktadır. Bu örnekte mobilyada farklı kullanım amaçlarına göre farklı malzeme kullanıldığı görülmektedir. Yine aynı mobilyada; işyeri, hastane gibi kullanımın yoğun olduğu yerlerde, deformasyonun önlenmesi ve temizliğinin kolaylığı düşünülerek döşeme malzemesi olarak genellikle deri gibi bu koşullara uygun malzemeler kullanılmaktadır. Bu da mobilyanın bulunduğu ortama göre malzemenin şekillenmesine örnektir.

Kısaca, her biri belli bir ihtiyaca cevap vermek üzere tasarlanmış mobilyanın, fonksiyonunu yerine getirebilmesi, bu esnada çevreyle ve kullanma şartlarıyla uygunluk sağlayabilmesi, onun fiziki varlık olmasını sağlayan malzemeyle yakından ilgilidir.

Mobilya tasarımında çok fazla malzeme kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları; Ahşap: Mobilyada en sık kullanılan malzemedir. İlk çağlardan beri kullanılıyor olmasına rağmen günümüze kadar önemini yitirmeden gelmiştir. Çok fazla malzeme ortaya çıkarılmış ve mobilya tasarımında kullanılıyor olsa da ahşabın doğallığı ve sıcaklığını veremezler.

Metaller: Ahşaptan sonra bilinen en eski malzeme metallerdir. Metal malzeme sağlam ve hafif olmasından dolayı tercih edilmektedir. Ayrıca demir gibi metallerin üretimi ve şekillendirilmesi de kolaydır. Gelişen teknikler sayesinde ince profillerin üstüne ahşap bile kaplanabilmektedir. Bu tür uygulamalar sayesinde ahşabın doğallığından ödün vermeden teknik açıdan dezavantajlarını ortadan kaldırmak mümkün olmuştur.

Plastikler: Plastik malzemeler, kalıplama yöntemiyle her biçime girmesi ve istenilen formda tasarımın uygulanabilmesini sağlamasından dolayı mobilya tasarımına yenilik getirmiştir. Esnek, kolay biçimlenebilen, hafif ve düşük maliyetli olması plastiğin tasarımcılar tarafından çok tercih edilmesini sağlamıştır. Bu özelliklerinden dolayı tercih edilmekle beraber, doğada çok uzun yıllar yok olmaması tasarımcıların geri dönüşüme yönelmesine sebep olmuştur. Plastik ham madde olarak ekolojik görüşe tamamen aykırı olsa da, gerekli olduğu yerlerde doğru şekilde kullanıldığında ve geri dönüşüme kazandırıldığında dekoratif yönü son derece güçlü bir malzemedir.

Camlar: Eski çağlardan beri var olan bir diğer malzeme de camdır. Önceleri sadece süsleme amaçlı kullanılan cam, endüstri devriminden sonra gelişmiş ve farklı amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır. Malzemenin kırılğan ve ağır olmasından dolayı, farklı diğer malzemelerle beraber karıştırılarak kullanılmıştır. Bu şekilde kırılğanlığı biraz daha azaltılmıştır.

Tekstil: Deri ve kumaşlardan oluşan tekstil malzemeleri mobilya tasarımında döşeme amaçlı kullanılmaktadır. Mobilyaların giydirilmesi işlevini karşılarlar. Mobilyada biçimin etkisini yumuşatır ve renk ve doku çeşitliliği ile farklı beğenilere hitap ederler. Deri, kumaş malzemeye kıyasla pahalı ve işçiliği daha zordur ve mobilyaya prestij unsuru katar.

3.3.2.2. Üretim Yöntemi Faktörü

Üretim yöntemine bütün tasarımcıların dikkat etmesi gerektiği gibi daha çok seri üretim yapacak olan tasarımcıları ilgilendirir. Çünkü seri üretim yapabilmek için teknolojinin getirdiği bütün yeniliklerden mümkün olduğunca yararlanmak gerekir. Bu teknoloji üretimde kullanılacak makinelerin ve malzeme üretiminde kullanılan hammaddelerin teknolojisi olarak ayrılabilir.

Seri üretim faaliyeti içerisinde tasarlanan mobilya, çok sayıda üretildiğinden, bu üretimin gerçekleşmesinde kullanılan malzeme, insan gücü, enerji vb kaynakların miktarları da büyük olur. Tasarım kararlarındaki yanlışlıklar bütün bu üretim girdilerinin israfına sebep olacaktır. Bundan dolayı tasarımcının uygun mobilya tasarlaması hem tüketicinin memnuniyeti, hem de üreticinin pazarının genişlemesi bakımından önem arzeder. Ancak esas faktör, tasarımcının sözü edilen kaynakları en etkili ve olumlu bir şekilde kullanacak mobilya üretmeye yönelmesi hususudur. Bu durumda ekonomik faaliyetler, tasarımcı tarafından unutulmaması gereken önemli bir faktördür.

4. ZAMAN İÇİNDE DEĞİŞEN İNSAN GEREKSİNİMLERİNİN MOBİLYA TASARIMINA YANSIMALARI

4.1. Kültürel Değişimler

Kültürlerde değişme olayı, zaman boyutu içinde çevreye uyum yolu ile gerçekleşir. Farklı kültür gruplarının birbirini etkilemesi, taklit etme ve ödünç alma, toplumdaki grup ve bireylerin biyolojik, psikolojik istek ve gereksinimlerinin değişmesi ile olur. Koşullar değiştikçe geleneksel çözüm yollarının sağladığı doyum oranı azalır ve değişir. Bunun sonucu yeni gereksinimleri ortaya çıkarır. Bunların karşılanması yeni düzenleme ve tasarımları gerektirir. Kültürün bu özellikleri nedeniyle çevre tasarımına ve mekan örgütlenmesine bağımsız değişken bir faktör olarak sokulması gerekmektedir.

“Kültür, bir grubu meydana getiren bireylerin karşılıklı etkilerinden oluşan ve genel olarak uyulması zorunu bulunan bir kurallar toplamıdır. Kültür, örgütlenme ve bütünleşmedir. Kültür, bir toplumu diğerinden ayırmak için bir tür markadır. Kültür, uyumdur. Kültür, toplumun üyelerince paylaşılır. Kültür, dayanışmanın en önemli temellerinden birisidir. Kültür, öğrenilmiş davranışlardan oluşur. Kültür, gelenekseldir. Kültür, bir toplumun tüm ideallerinin ve sosyal kişiliğinin sembolüdür. Kültürel değerler ile dinsel, ahlaksal, estetik, ekonomik, hukuksal değerler iç içe sayılabilecek kadar birbirlerine bağlıdırlar. Kültür, her türlü örgütleri saran çevre koşullarının yani ortamın en önemli unsurlarından biri sıfatıyla onların yaşama ve gelişmelerini geniş ölçüde etkiler. Her kültür içindeki bütün unsurların sentezinden oluşan organik bir bütündür.” (Ezgi, 1999: 57)

Farklı toplumların değişen mobilya tercihleri araştırmacıları mobilya tasarımındaki kültürel etkileri sorgulamaya yönlendirmiştir. Kültürel faktörler, insanların yaşayışlarını etkilediği gibi mimari tercihlerini de etkilemiştir. Bir tasarımda, kullanıcıların tercihleri ve tasarımın onlara ne kadar hizmet edebildiği çok önemlidir. Bu nedenle tasarımcının, kullanıcının kültürel yapısını iyi tanıması başarının olmazsa olmazlarından.

Toplumsal değerler tasarımcı açısından, tasarlama olayında olduğu kadar, mekanın örgütlenmesi sürecinde de önemle dikkat etmesi gereken bağımlı değişken bir faktördür. Bu faktör kullanıcı grubunun özelliğine bağlı olarak değişen bir karakter taşır. Çoğu kez aynı toplum içinde değişik kullanıcı gruplarının yaşayış biçimleri farklı özellikler taşır. Kullanıcı grubunun, yaşam alışkanlıkları, gereksinimlerin karşılanmasında oluşan eylem türleri ve tipleri, kullanıcı grubunun toplam kültürüne bağlı olarak değişiklik gösterir. Örneğin; bazı kültürlerin beslenme alışkanlıkları masada ve yerde yemek yeme şeklinde olabilir.

Toplum düzeninin belirleyicisi konumundaki gelenekler, yaşamın detaylarına ve buna bağlı olarak biçimlenen konutların mekan düzeni içine yerleşmiştir. Kültürel yapı, geleneklerin ve çevrenin farklı etkileriyle oluşarak, yaşanan mekanlarda gözle görülen somut bir ifadeye dönüşür. Kültürel değişim eski çağlardan beri, toplum içinde süre gelen bir olgudur. Ancak bireyler farklılaşmayı hissetmedikleri sürece değişimden bahsetmek mümkün değildir.

“Dünya üzerinde yer alan kültürel farklılıklar, demografik ve coğrafi koşulların etkisi ile biçimlenir. Yaşam biçimlerinin oluşumları da buna bağlı olarak gelişmektedir. Toplumların yaşam koşullarının niteliği mobilya sistemlerinin oluşumunu belirlemektedir.” (Özkaraman, 2004: 10)

Kültürel değişimlerin mobilya tasarımına etkileri kapsamında Çin tarihinden bir örnek verebiliriz. Han Hanedanından önce insanlar ülkenin yerleşim yerlerindeki evlerinde döşemelerini duvardan duvara hasırla kaplardı. Bunun nedeni insanların yerde topuklarının üzerinde oturmalarıydı. Bacaklarını uzatarak oturmak saygısızlık olarak algılanırdı. O dönemde mobilyalar dört gruba ayrılırdı. İnsanların uyduğu ve oturduğu hasırlar, yataklar ve kanepeler, uzun veya küçük masalar, sandıklar gibi örnekler verilebilir. Bütün bu mobilyalar insanların yerde oturma alışkanlığından dolayı fazla yüksek değillerdi. Güney-Kuzey Hanedanları döneminde çıkan savaşlar nedeni ile çok sayıda insan güneye indi ve göçebeler daha gelişmiş bölgelere yerleştiler. Bu göçler sonrasında bazı gelenek ve görenekler farklılaştı. Gelen göçebelerle beraber sandalye ve tabura gibi yüksek ayaklı mobilyalar kullanılmaya başlandı.

(Kaynak: Kagemonline, 2009)

Şekil 4.1: XV yy'da İlk Yüksek Ayaklı Sehpalara Örnek

(Kaynak: Kagemonline, 2009)

Şekil 4.2: XV yy'da Yüksek Ayaklı Mobilya

XIX yy'da batılılaşma ile Türklerde de kültürel değişimler olmuş ve bu değişimler mobilya tasarımında da etkili olmuştur. Türkler sürekli göç eden bir toplum olduklarından dolayı mobilya olarak kolay taşınabilen, halı, şilte, yastık ve sandık gibi eşyaları tercih etmekteydiler. Yatma ve oturma için toplanıp serilebilen döşekler kullanılmaktaydı. Yerleşik hayata geçilmesiyle sabit donatı elemanları kullanılmaya başlandı. XIX yy' da batı sermayesinin Osmanlı pazarına girmesi ve Osmanlıların batı ülkelerdeki fetihleri sonrasında değişen kültürel yapı, mobilyada

da farklılaşma başlatmıştır. Geleneksel halı, kilim, sandık, paravan gibi tasarımlar yerlerini, masa, sandalye ve dolap gibi mobilyalara bırakmıştır.

“Modernleşme olarak tanımlanan “değişim” gerçeği ile geleneklerden uzaklaşma, Osmanlı’dan başlayarak Batılılaşma kavramı ile örtüşerek hayata geçmiştir. Cumhuriyet’le birlikte mevcut düzenin içine aldığı Batılı ve modern olan her şey ideolojik süzgeçten geçerek mekanlara yansımıştır. Sonuç; geleneklerden kopuşu ifade etmektedir. Ancak, güçlü geleneksel düzen, modern olanı mekanlara kabul ederken, aynı zamanda alışkanlıklara göre yorumlayarak ikili bir düzenin oluşmasına zemin hazırlamıştır.” (Algan, 2006: 7)

“Osmanlı Devleti’nde gözlemlenen modernleşme çabaları toplum içinde bir kırılma yaşanmasına neden olmuştur. Devlet erkani ve yakın çevresi batı etkileriyle harmanladığı kendi doğulu kültürünü “alafranga” tarz olarak adlandırırken henüz batıdan etkilenmemiş olan toplumun diğer kesimlerini de hor görmüştür. Osmanlı toplumunda yaşanan bu beğeni kırılmasının neden olduğu kültürel alandaki iki başlılık Cumhuriyetle birlikte ortadan kalkmıştır. Modernleşme kuramı, hiçbir zaman ne karşıt düşünce sistemlerini ne de uyum gösterme çabalarını dışlamıştır. Aksine protesto ve direnişle ılımlı uzlaşma yolları sunarak, yeniden düzenlemeye ve uyarlanmaya açık olmuştur”. (Deren, 2004: 225)

Konutlarda, geleneklerin en hızlı terk edildiği hacimler, misafir odası olarak kullanılan mekanlar olmuştur. Daha çok üst sınıf üyesi aileler modern olanı statülerinin simgesi olarak mekanlarına almışlar, bunun dışında geleneksel yapılarını korumuşlardır. Çevresel etkiler bu noktada ağırlığını hissettirmektedir. Bu anlayışla biçimlenen mekanlarda modernle tanışan son bölüm konutun dışa en kapalı ögesi konumundaki yatak odaları olmuştur.

Teknolojinin, ülkeler arası iletişimin daha az olduğu geçmişte, kültürel etkenler tasarımda daha büyük rol oynamaktayken günümüze etkisi biraz daha azalmıştır. Ortak pazarların yaratılması, insanların en iyiye, en güzele sahip olma isteği ve her konuda olduğu gibi mobilyada da moda kavramı ülkeler arası tasarım farklılıklarını azaltmıştır.

4.2. Ekonomik Değişimler

Tarih boyunca toplumsal ve bireysel olarak değişen ekonomik koşullar, mobilya tasarımına da yön vermiştir. Tüketicinin alım gücü, üretimde kullanılan

malzemelerin ve üretim teknolojilerinin ekonomik şartları mobilya tasarımının farklılaşmasına yol açmıştır.

Tarihte ekonomik olarak iyi bir seviyede olan toplumların mobilya tercihleri de gösterişli ve zengin olmuştur. Mobilya eski zamanlar da bireylerin zenginliklerini gösterme biçimleri arasında sayılırdı. Bu sebepten dolayı mobilya tasarımları da malzeme ve işçilik konusunda kısıtlama gerektirmeden üretilebiliyordu.

Tarih boyunca dönemsel olarak değişen ekonomik koşullar, mobilya tasarımının farklılaşmasına sebep olmuştur. Tüketicinin alım gücüne uygun mobilyalar ortaya çıkmıştır.

Değişen gereksinimler ve tüketim toplumunun oluşması, seri üretim mobilya kavramını gündeme getirmiştir. Endüstri devrimiyle birlikte, üretimde yeni ve hızlı makineler devri başlamış, hızlı ve ucuz üretim, uygun fiyatlı mobilyaların piyasada yer almasına olanak vermiştir. Rekabetin artışı ve mobilya pazarının da büyümesiyle, hammadede de uygun yollu ürün arayışı başlamıştır. Örneğin, ahşap hammaddesinin yerine, mdf lam, sunta gibi ahşap parçalarının sıkıştırılmasıyla üretilen hammaddeler gibi... Yine ahşap mobilyaların bağlantılarında da işçiliği azaltmak için üretilen mobilyalar yardımıyla, minifiksle bağlama gibi sıkıştırma sistemleri gelişmiş, böylece günümüze kadar gelen seri üretim mobilya devri başlamıştır.

Günümüz seri üretim mobilyaları, (depolama masraflarını da azaltmak için) demonte bir şekilde kutularda satılmakta ve üreticinin tek başında evinde monte edilmesine uygun bir şekilde üretilmektedir. İkea modeli örneği...

(Kaynak: Dekorasyon, 2011)

Şekil 4.3: İkea Stoklama Örneği

Endüstriyel üretim teknikleri ürünlerde yeni bir estetiğin oluşmasını sağlamıştır. Endüstri ürünü kendine has bir kimliğe sahiptir. Bu kimliğin oluşmasında seri üretim tekniklerinin payı büyüktür. Günümüze kadar yapılan tasarımlarda endüstri ürünü kimliğinin tasarımcı veya üretici tarafından çokça göz ardı edildiği ve bu yüzden ürünün kendi doğasına aykırı formlar aldığı görülmüştür.

Seri üretim mobilyasının en büyük özelliği aynı üründe belli bir kalite standartının her üretilen parça için aynı olmasıdır. Seri üretim teknikleri doğru uygulanıp, kullanılan hammadde kaliteli olursa, statik dengesi doğru hesaplanmışsa ve önceden kapsamlı testlere tabii tutulmuş ise bir ürünün kalitesi de aynı oranda yüksek olacaktır.

“Günümüz rekabet ortamı son derece verimli ve hızlı üretim yapabilmeyi gerektirmektedir. Dolayısıyla başarılı ürün zamanında ve yeterli miktarda üretilmek zorundadır. Zevklerin ve modanın devamlı değişmesi seri üretimde son derece esnek olabilen bir fabrika düzenini gerektirmektedir. En doğru ve güzel tasarım bile zamanında piyasaya çıkarılmazsa üreticiyi zarara sokar. Seri üretimlerde artık göze çarpan eğilim eskiden olduğu gibi bir iki ana model ve bol aksesuar yerine bol çeşit ve kısa ömürlü üretimler ile her zevke ve moda cevap verebilme gayretidir.” (Atay, 1998: 15)

Seri üretim teknikleriyle sağlamlık ve hassasiyet faktörleri son derece gelişmiş mobilyalar üretilir. Seri üretimin bu avantajları ürünün estetiğine yansıtıp aksesuarlarla geliştirebilecek ürünler yaratmak tasarımcının görevi olmalıdır.

“Bauhaus mobilya tasarımı, günümüz mobilyasını endüstriyel seri üretime uygunluk, standardizasyona uygunluk, özelleşmeye uygunluk, üretimde çeşitlemeye uygunluk, minimum malzeme kullanımı, gereksiz süsten arınmış olma ve ucuzluk olmak üzere yedi kriterde etkilemiştir. Endüstriyel seri üretime uygunluk kriterinde endüstriyel ürün bandında hızlı mobilya üretimi için günümüz mobilya tasarımlarının uygunluğu ele alınmıştır. Standardizasyona uygunluk kriterinde günümüzün nitelikleri belirlenmiş mobilya tasarımına değinilmiştir. Özelleşmeye uygunluk kriterinde, detaylanan böylece farklı detaylar ile kapsamı genişletilen ve özelleşen günümüz mobilya tasarımından bahsedilmiştir. Üretimde çeşitlemeye uygunluk kriterinde farklı tasarımların geliştirilmesine olanak veren günümüz mobilyasının esnek tasarım anlayışı işlenmiştir. Minimum malzeme kullanımı ve gereksiz süslerden arınmış olma ve ucuzluk kriterlerinde ise gerek üretim gerekse tasarımda

minimal değerlerin günümüz mobilya tasarımındaki önemi vurgulanmıştır.”
(şahinkaya, 2009: 153)

Ucuzluk kriteri, günümüz mobilyasında, üretimde olduğu kadar sanatta da vurgulanan özellikler arasındadır. Bauhaus'ta endüstriyel verimliliği arttırmak, daha geniş kullanıcı kitlesini ulaşmak ve sosyal olarak insanların faydalanacağı mobilyaları arttırmak gibi amaçlarla tasarlanan mobilyalar, günümüzde de benzer amaçlarla üretilmekle beraber, sosyal değerlerin sanatsal olarak vurgulandığı örnekler, ucuzluk kriterini mobilyada ön plana çıkarmaktadır.

(Kaynak: Moma, 2009)

şekil 4.4: Marcel Breuer Tasarımı Tabure, 1932

Fernando Campana'nın 1995 yılında tasarladığı *Bubble-wrap* sandalyesi (Sekil 4.5) ucuzluk kriterinin ele alındığı bir örnektir. Kabarcıklı naylon parçalarının üst üste konularak elde edildiği oturak, pahalı yüzey malzemeleri ve kalıplanmış dolgularla, anatomik rahatlık sağlamaya çalışan benzerleri ile karşılaştırıldığında, üretim maliyeti olarak oldukça ucuz kalır. Basit detaylarla tutturulan oturak, çelik profil strüktürü ile yalın bir tasarımdır. Sandalye tasarımının, üretim ve tasarım kriterlerini düşündürme açısından sanatsal bir yaklaşımı vardır. Ucuz malzeme kullanımı ile aynı zamanda bakım, taşıma ve değiştirme konularında da ucuzluk ve kolaylık sağlanmıştır.

(Kaynak: Moma, 1998)

Şekil 4.5: Fernando Campana, Bubble-wrap Sandalyesi, 1995

4.3. Teknolojik Değişimler

Mobilya tasarımının şekillenmesinde teknolojik gelişmenin etkisi çok büyüktür. Hem işlevsel olarak yeni mobilyaların tasarlanması, hem de üretimin gelişmesiyle, kullanılan malzeme olarak değişiklikler söz konusu olmuştur.

Teknolojik etkilerin mobilya tasarımını çok büyük bir oranda değiştirmesi, endüstri devriminin başlaması ile birlikte olmuştur. XX. yy tasarım tarihine bakıldığında, çoğunun kökeninin geçen yüzyıla ait olduğu görülmektedir. Bunun

sebebinin, endüstrileşmenin form anlayışı ve malzemenin işlenişine getirdiği yenilikler olduğu söylenebilir.

“1765 yılında İskoç James Watt’ın buhar makinasını icadıyla başlayan Sanayi Devrimi önce İngiltere’yi sonra tüm dünyayı etkilemiştir. Watts’ın bu icadı sonucunda demir, çelik işleme ve kömür çıkarma gibi konularda makineleşme ile beraber büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Bunun yanı sıra modern ulaşım araçları ve ulaşımında büyük aşamalar sağlanmıştır. Gelişmeler birçok yeni tasarım çalışmalarının ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Demiryolları, oteller, kanallar, çelik yüksek yapılar ile büyüyen şehirler, yeni mimari tasarımların ortaya çıkmasını sağlamıştır.” (Küçükerman, 1996: 97)

Endüstrileşme ile paralel gelişen makineleşmeyle beraber sadece üretim yöntemleri değil, ürünlerin kendileri de değişmiştir. XIX. yy. mühendislerin çağı olmuştur. 1869’da Pasifik Demiryolu, 1874’de ilk elektrikli araba, 1851’de dikiş makinesi, 1876’da telefon icat edilmiştir.

XIX. yy’ da mimaride kullanılmaya başlayan çelik konstrüksiyon, etkisini mobilya tasarımında da göstermiştir. Örneğin 1851 Londra Dünya fuarında sergilenen bir sandalye tasarımı, yalınlığı ve kullanılan metal malzemenin görsel ve strüktürel özelliği ile teknolojik mobilyaya örnek gösterilmiştir. Bunun gibi, Michael Thonet XIX. yy’ ın ilk yarısında yeni bir teknik kullanmış, su buharında yumuşatıp bükerek sandalyeler tasarlamıştır. XIX. yy’ ın sonunda önce lamine ahşabı şerit şerit yapıştırarak kalıpla döndürülmesi, sonrada masifin döndürülmesi tekniğiyle ilk seri üretimi sandalye alanında yapmıştır.

(Kaynak: Sandalye, 2011)

Şekil 4.6: Kristal Saray’da Sergilenen Bir Sandalye, 1851

(Kaynak: Nova68, 2011)

Şekil 4.7: Michael Thonet'e Ait No: 14 İsimli Sandalye Tasarımı

1859'dan 1930'lara kadar no:14 isimli model 50 milyon adet satmıştır. Bu üretim hattı sistemi kullanılan ilk çalışmadır ve bu nedenle modernin evrimindeki ilk basamakları oluşturmuştur.

4.4.Psikolojik Etkiler

Tarih boyunca insanların, toplumsal ve kişisel anlamda gelişen, değişen koşullar karşısında ruhsal değişimleri de söz konusudur. Eski dönemlerde sosyal durumlarının psikolojik etkisiyle, insanlar en iyiye, en güzele sahip olma arzusuyla mobilyayı bir gösteriş aracı olarak kullanmaktaydılar.

İnsanların ruhsal gelişim konusunda araştırmalar yapmasıyla, mobilyada renk ve formun psikoloji üzerine etkileri üzerinde durulmaya başlanmıştır. Mobilyaların konumu, rengi ve malzemeleriyle, insanların duygusal enerjilerinin üzerinde etkisi olduğu düşünülen feng shui kavramı ortaya çıkmıştır. Mobilyaların da kendi enerjileri olduğu varsayılarak, insanlar üzerinde olumlu, olumsuz etkilerde bulunduğu düşüncesi, mobilya seçimine ve bununla doğru orantılı olarak mobilya tasarımına yansımıştır.

(Kaynak: The Sipiritual Feng Shui, 2009)

Şekil 4.8: Feng Shui Felsefesine Uygun Olarak Düzenlenmiş Bir Örnek

4.5.Sosyolojik Etkiler

Geçmişte, insanlar mobilyayı, sosyal statülerinin bir göstergesi olarak kullanmaktaydılar. İhtişamlı, abartılı motiflerle, kabartmalarla bezenmiş mobilyalar tercih edilmekteydi. Değişen zaman ve şartlar karşısında, insanların bu sosyal farklılıklara karşı durmasıyla, mobilya da bir statü göstergesi olmaktan çıkmış olup, daha az gösterişli, daha sade mobilyaların kullanımı yaygınlaşmıştır.

Yapı, ancak mobilyasıyla birlikte bir anlam taşımaya, boş bir hacim olmanın dışına çıkarak konut kimliği kazanmaya başlar. Konutu yaşanır kılan mobilya ve benzeri birçok nesne, bireyin sosyal yaşamlarına göre değişim göstermiş, temel işlevsel özellikleri bakımından aynı kalmışlardır. İç mekanda mobilyaların yerleşimi, çoğu zaman mimari tasarıma bağlıdır. Geleneksel Türk evinde mimari yapının bir parçası olan sedir, gömme dolap ve seki gibi geleneksel donatılarda bu anlayış açıkça görülmektedir.

Sosyolojik etkiler kapsamında, kişilerin sosyal hayatlarındaki farklılıklar da mobilya tasarımına yön veren başka bir konu olmuştur. Örneğin günümüzde daha fazla kadının iş hayatı içerisinde olması, mobilya tasarımında minimal bir çizgi doğurmuştur. Özellikle mutfak mobilyalarında, fonksiyonellik ön plana çıkmıştır.

İnsanların yoğun çalışma şartlarından dolayı, evde geçirdikleri zaman daha kıymetli hale gelmiştir. Bunun sonucu olarak da mobilyada konfor önem kazanmıştır.

“Modern evlerde aile, hareketli donatı elemanlarını bireysel istekler doğrultusunda yönlendirebilmektedir. Modern hareketli donatıların genel adı olarak kullanılan mobilya, ailenin her tür gereksinimini karşılayacak çeşitliliğe ve değişkenliğe sahiptir.” (Eriç, 1986: 75)

Erken Cumhuriyet döneminde konutlarda kullanılan mobilyalar, genel hatlarıyla Art Deco mobilyaların özelliklerini sergilemektedir. Tüm dünyada Art Deco bambaşka bir yaşamın, bir tür özgürlüğün simgesi olmuştur. Batıda 1920’lerde tiyatro oyunlarında kullanılan dekorların etkileriyle gelişen akım, batılı evlerde süslü mekanların oluşmasına neden olmaktadır. Dergilerde yayımlanan resimlerde batılı evlerde bir dekor havası taşıyan odalar, mobilyalarıyla bir bütün halinde yansıtılmaktadır. Yabancı evlerde popüler olan dairesel mekanların bazı örnekleri Türkiye’de de görülmektedir. Batı sosyetesinin hızlı yaşamı ve yaptıkları seyahatler, ev dekorlarına da yansımış, odaların genel görünümünde sıcak renkler, büyük yapraklı, tropikal görüntüler yer almaya başlamıştır. Ancak bütün dünyayı etkileyen 1929 krizinden sonra Art Deco kimlik değiştirmiş, süsten arınmış ve sadeleşmiştir.

“60’lı yıllarda masif kullanımının azalmasıyla, mobilya ve detayları sadeleşmiş, lake boya teknikleri, canlı renklerin kullanıldığı mobilyalarda, birden fazla rengin bir arada kullanılmasını sağlamıştır. Dönemin ikinci yarısında yaygınlaşan müzik dolaplarının yanı sıra, özellikle 60’larda, tekerlekli servis masaları ve daha geniş evlerin salonlarında önünde yüksek tabureleriyle mini ‘Amerikan Bar’lar dikkati çekmektedir. 1950’lerde gelişen teknolojinin etkisiyle eski üsluplar kolayca taklit edilebilmektedir. Bir yanda saray üsluplarının kötü kopyaları satışa sunulurken, diğer bir yandan seri üretime geçişin alt yapısını hazırlayan daha gelişmiş atölyeler kurulmuştur. Yabancı modellerin resimlerinden kopya edilen mobilyalarda, salt endüstriyel tekniklere uygun yalın biçimler üretilmiştir. Seri üretime dayanan birçok model, malzeme ve işçilik bazında ekonomik olmalarına karşın pazardan çok fazla pay alamamıştır. Bu durumdaki en büyük etken, ailelerin,

kendi özel alanları olan evlerinde herkeste olmayan, başka evlerde görülmeyen mobilyaların olmasını arzulamasıdır. Oysa seri üretimde aynı modelden binlerce kesilmekte ve daha düşük işçilikle farklı atölyelerde kopyaları yapılmaktadır”. (Eriç, 1986: 89).

4.6. Çevresel Koşullarındaki Değişimler

İnsan, ekosistemin bir parçasıdır ve ekosistem bütünlüğünün içinde, diğer canlı ve cansızlar gibi bir yere sahiptir. Yaşamı boyunca çevresel koşullarla mücadele ederek varolmuştur. İlk çağlarda, insan gereksinimleri, sadece doğal çevrede, hayati ihtiyaç ve gereksinimlerini gidermekti. Mobilyadan beklentileri de, bu doğrultuda sadece ihtiyaçlarına cevap alabilmektir. Dayanamayacağı doğal koşullarla mücadele etmek için kendilerine ilk buldukları malzemelerden barınaklar, oturma ve yatma eylemleri için yine çok basit malzemelerden ilk mobilyaları yapmışlardır.

“Bir yörenin veya bölgenin doğal ve kültürel peyzaj özellikleri, peyzaj planlama ve tasarım sürecinde incelenmesi ve değerlendirilmesi gereken temel verilerdendir. Çünkü insan kullanımının söz konusu olduğu her yerde doğal özellikler değiştirilmekte, fiziksel yapı yeniden şekillendirilmekte ve kültürel özellikler alana taşınmaktadır”. (Tasarım, 1991: 121)

“Doğa şartları ve iklim, tasarımcıyı, tasarımlarken direkt olarak etkiler. Örnek olarak, Afrika’da yaşayan insanlar kürklerle kaplanmış bir mobilyayı kullanmak istemezler. Daha geçirgen, daha hafif ve sıcak insan vücuduna fazla iletmeyecek, soğuk malzemeyle tasarlanmış mobilyaları tercih edeceklerdir. Kuzey kutbunda yaşayan insanlar da metal malzemeyle üretilmiş bir mobilyayı tercih etmeyecektir.

Bunun yanı sıra dış ve iç çevre olarak ele aldığımız çevrede kullanılan mobilyalar da bu alandaki şartlara göre yani doğal çevrenin şartlarına göre belirlenmektedir”. (Onur, 2000: 99)

Geçmişten günümüze geldikçe gelişen teknolojiler, artan dünya nüfusu, sanayileşme gibi çevreye olumsuz etkileri olan bazı faktörlerden dolayı ekolojik malzeme kavramı gündeme gelmiştir.

“Endüstriyel üretiminin gelişmesi ile birlikte günümüzde çevre sorunları ciddi bir boyut kazanmıştır. Bu durum mimarlık ve tasarım alanlarında belirli önlemlerin alınmasının zorunlu hale getirmiştir. Geri dönüşümlü, doğaya daha az zararlı malzemeyi içeren, az enerjiyle üretilebilmek gibi sıralanan bir takım özellikler

tasarım ürünlerinin daha ekolojik olması anlamına gelmektedir. Ekolojik olma özelliği tasarım ürünlerinin bir ön koşulu haline gelmiştir.” (Kışlalıoğlu, 1994: 10)

Malezyalı mimar Yeang’ın (Yeang, 2009) kitabında ekolojik mimari tasarım ilkeleri şu şekilde belirlenmiştir.

- Ekosistemleri kavramak; ekolojik taşıma kapasitesi ve ekolojik ayak izine dikkat çekmek,

- Ekosistemleri bütünsel algılamak ve kurgulamak; döngülü sistemler kurmak, çok hizmetli çevreler üretmek,

- Tasarımı çevresel etki olarak algılamak; doğal çevre ve toplumda çevresel etkilerin artmasını sağlamak, en az güç ilkesi - materyal alışverişini en aza indirmek, özgün teknoloji ve ihtiyaç duyulan teknolojiyi kullanmak, enerji yeterliliği ve yenilenebilir enerjileri tasarımda kullanmak, kaynak yeterliliği, azaltma, yeniden kullanma ve dönüştürme ilkelerini benimsemek, ihtiyacı ve talebi sorgulamak, etkili iyileştirilmesi kolay tasarıma yönlendirmek,

- Doğayla tasarım; doğa teknolojisini kullanmak rüzgar, su, güneş, jeo-termal, yerçekimli, aerodinamik gibi, iklim, toprak su ve jeolojiyle çalışmak, ekolojik inanışlara ve mitlere dayalı bilgi üretmek, sağlıklı çevre yaratmakla, mimari formda ve malzemelere de anlamsal açıklık, doğandaki formları taklit etmek, doğanın bütünüyle uyumlu yeteneklerini tasarıma yansıtma, tasarım oluyla doğayı korumak, doğallık ve doğal yaşamın önemli olduğunu vurgulamak,

- Çevre ve enerji konularına akılcı bir yaklaşma binanın konumlandırılması, bina tasarım yaklaşımları, form, bina düzeni, işlevler, malzeme, tesisat gibi donanımları ve amaca yönelik yeşil bitki örtüsü insanların barınma şekilleri iklim, coğrafya, ve kültürel yapıya göre değişmektedir. Dünyanın eğik olmasının yarattığı bu durum mimari yapıların karakterlerinin çeşitliliğini artırmıştır. Yılın en sıcak veya en soğuk devrelerde de en az ısı kaybetmesi prensibine dayanmaktadır. İklim koşulları analiz edilerek faydalanma ve korunma şeklinde olabilecektir. Mikro iklimsel koşulların tespit edilmesi gerekmektedir. Ne kadar gün ışığı aldığı, rüzgar ve hava akımları, sıcaklık, nem, yağış alma gibi özellikleridir.

- Enerji etkin yaklaşımlarla enerji tasarrufu, kaynak etkin yaklaşımlarla kaynak tasarrufu sağlamak,

- Bina çevresinde doğal ekosistem ve biyolojik çeşitliliğin korunması,

- Zorunlu olmadıkça yeni gelişme alanlarının yaratılması, yenileme ve geliştirmeyle mevcut bina ve altyapılardan yararlanmaya yönelik önceliklerin verilmesi,

- Dayanıklı, uzun ömürlü tamirata ve yenilenmesi kolay, zaman içindeki değişimlere göre yeniden değerlendirme ya da yeni işlevler yüklenebilme, uyum yeteneği yüksek binaları tasarlamak,

- Tasarımda daha küçük alanda daha başarılı mekanlar yaratmak, işlevlerin daha iyi çözülmesiyle işletme ve maliyeti düşürmek, bina formunda daha sade formların tercih edilerek kaynak ve malzeme optimizasyonunu sağlamak,

- Çevreye ve insana zarara vermeyen, malzemelerin israf edilmemesi,

- Uzun ömürlü, onarımı ve yenilenmesi kolay, üretimde daha az enerji gerektiren, geri dönüşümlü, yerel malzemelere öncelik verilmesi şeklinde sıralanır.

Ekolojik olma özelliği ile ilgili bu kurallar, mevcut çevre problemlerini gözler önüne sermiştir. Bu sorunlardan dolayı ekolojik tasarım kavramı ortaya çıkmış ve tasarımcılar bu konu üzerinde çok değişik mobilyalar meydana getirmişlerdir.

(Kaynak: İnhabitat, 2011)

Şekil 4.9: Carlo Garn Tarafından Tasarlanan Sandalye (malzeme olarak şarap fiçileri kullanılarak geri dönüşüme katkı sağlanmış).

4.7. Sanat akımlarındaki değişimlerin tasarıma etkileri

4.7.1. Modernizm

“Modernizm, mimarlar ve tasarımcılar arasında, XX. yy’ da, yeni estetik anlayışları ortaya koyabilmek ve oluşturabilmek için kullanılmıştır. Değişimin ve inovasyonun ön planda olduğu bu dönemin stiline “İnternasyonal Stil” de denir.” (Dormer, 1993: 6)

“İkinci Dünya Savaşından sonra, İtalyan endüstrisi tarafından kabul edilen projelendirme modeli, zaman içinde “İtalyan tasarım mucizesi” diye adlandırabileceğimiz olguya yön vermiştir; Diğer ülkelerde üretimde rasyonalizasyon tercih edilmekteyken, İtalya’da yeni fabrikalar kişisel inisiyatifler ve yatırımcıların cesareti ile kurulmaktadır. Yeni modeller ve tipolojiler üzerinde çalışan projecilerle sıkı ilişki içinde bulunan firmalar, form ve malzemede olduğu kadar üretim teknikleri konusunda da cesur atılımlar yapmaktadırlar. Bu sınırsız yaratıcılık ortamında, birçok farklı ürün tipolojileri doğmaktadır. (mobilyalar, lambalar, ev gereçleri, radyolar, Televizyonlar). 50’li yıllarda kullanıma yönelik endüstriyel objeler yalnız ulaşılan sosyal statünün sembolü olmakla kalmamış, aynı zamanda da modernizmin refah, konfor, özellikle daha iyi bir hayat kalitesi demek olduğunu keşfeden ülke için yeni bir rönesans dönemi olmuştur.” (Bradley, 1946: 36)

“XIX. yy’ ın ortalarında Fransa’da ortaya çıkan bu akım, “geleneksel”in geride bırakılması gerektiğine inanır. Modernizm, her alanda varoluşun tekrar sorgulanması gerektiğini ve mevcut bilgilerin yerini yeniler ile yer değistirilmesi gerektiğini savunur. Birçok modernist “geleneksel”in reddedilmesi ile sanat yapmada radikal yeni yöntem ve yolların bulunacağına inanıyorlardı. Mimaride ise modernizm fonksiyon anlamına geliyordu. Doğayı taklit etmek yerine, spesifik ihtiyaçları sağlamak için bilimsel ve analitik metotlar üzerinde çalışmak gerekliydi. Walter Gropius, Le Corbusier ve Mies Van Der Rohe bu akımın öncülerindendir.” (Raizman, 2003: 49)

(Kaynak: Renklilink, 2010)

Şekil 4.10: Walter Gropius'a Ait Bri Sandalye Tasarımı

4.7.1.1. Futurizm

İtalyan sanatına 1910'dan 1930'lara dek egemen olan bu sanat akımı, edebiyattan mimarlığa kadar birçok alanda etkili olmuştur. F.T. Marinetti'nin kurucusu olduğu bu hareket, Romantizm'in hakim olduğu duygusallığın tam aksine, hızı, gürültüyü, makineleri ve kirliliği olumlu şekilde karşılıyordu. Endüstriyel gelişmeleri destekleyen, teknoloji ve modernizmden ilham alan futurizm, yeni çağın ruhunu yansıtıyordu. Görünen ile hatırlananın sentezi olarak isimlendirilen futurizm, zamandan ve mekandan bağımsız olunması gerektiğini savunuyordu.

“Sanatın tüm alanlarında etkili olmasına karşın kendisini en çok politikada gösterdi. Futurizm hareketi, tüm sanat akımlarında olduğu gibi yapılan sanatsal çalışmalar sonucunda değil, bir seri manifesto sonucunda ortaya çıkmıştır. Politik hareketliliği savunan bu akım, Kral Victor Emmanuel III'ü protesto etmek için halka çağrıda bulunuyordu. Marinetti, İtalya'nın, Avrupa Komitesi'nde daha aktif bir role sahip olması gerektiği inancındaydı. Bunlarla birlikte, durağan ve önemsiz olan geçmişi bir kenara atıp, orijinal ve yaratıcılığı ön plana çıkaran sanat anlayışını savunuyordu. Kültür ve toplum, bu duruma ayak uydurmalı ve yeni teknolojilerin farkına varmalıydı. Özellikle otomotiv sektöründe yapılan gelişmeler ön plana çıkarılmalıydı çünkü bu alanda yapılan tüm çalışmalar karmaşık ve gücü çağrıştıran

çalışmaları. Marinetti'nin ortaya attığı bu manifestolar serisinin, İtalya'nın XX. yy' a taşınmasında büyük rol aldığı söylenir." (Heskett, 1980: 53)

Sottsass'ın çalışmalarına bakıldığında, radikal, sıra dışı ve kışkırtıcı bir görüntü sergilediğini söyleyebiliriz. Tüm çalışmalarında, futurist akımın etkilerini de görmek mümkündür çünkü Sottsass tasarımlarında, dönemin tüm politik, ekonomik ve sosyal yapısını yansıtmayı hedeflemiştir. Futurizm'in, politik bir alt yapıya sahip olması, bu anlamda Sottsass'ın tasarımları ile benzerlikler gösterir. Bununla birlikte, Sottsass, tasarımlarında değişkenliği ön plana çıkarır. Örnek vermek gerekirse, bir obje kitaplık olarak kullanılırken aynı zamanda da paravan olarak kullanılır. Hiçbir obje son halini alamaz, çünkü insan da değişkendir ve objede insanın ruh haline göre değişebilmelidir.

(Kaynak: Mimdap, 2008)

Şekil 4.11: Sottsass Tasarımı Bir Koltuk

(Kaynak: Mimdap, 2008)

Şekil 4.12: Sottsass Tasarımı Bir Raf Sistemi

4.7.1.2. Fonksiyonalizm

1920 ile 1940 yılları arasına yerleşen bu dönem, mimarlıkta, temel geometrik biçimleri yeğleyen bir tasarım anlayışı öngörmüştür. 1920’li yıllarda, Bauhaus akımının sonucu ortaya çıkan fonksiyonalizm, başlangıçta tasarımdan daha çok mimarlık üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak sonraki yıllarda bu akımın, tasarım üzerinde de etkileri görünecekti.

Bauhaus’un uygulamaya çalıştığı fonksiyonalist yaklaşımını sadece fiziksel anlamda kullanması, Sottsass’ı rahatsız etmektedir. Her şeyin, insan vücudu ile bağlantısı olduğuna inanan Sottsass, kullanımı kolay, kullanıcı ile dokunsal ve görsel anlamda kuvvetli iletişim kurabilen objelerin tasarımını destekleyen bu fonksiyonalist yaklaşımın yetersiz olduğunu düşünür. Sottsass’ın Memphis grubunu kurması, uluslararası bu üslubu yani saf ve temiz olan fonksiyonalizme karşı ironik bir başkaldırıdır.

Sottsass yapıtlarında Le Corbusier'den etkilenmiştir. Sottsass'ın 1934-35 yıllarında mimarisini yaptığı "Luigi Figini's House" a bakıldığında, Villa Savoye ile gözle görülür benzerlikler taşımaktadır.

"Villa Savoye, modern hareketin en önemli yapıtlarından biridir. 1928-1931 yıllarında inşa edilen villa, Paris yakınlarında bulunmaktadır. Le Corbusier, mimarlık ile ilgili beş ana parçadan oluşan bir manifesto geliştirmiştir. Buna göre;

1- Yapılar mutlaka zeminden pilotiler aracılığı ile yükseltilmelidir. Zeminden yükseltilmiş olan binanın altında bahçe ya da peyzaj devam etmelidir.

2- İç mekanların bütünlüğünü bozacak herhangi bölücü bir eleman ya da elemanlar (kolon, duvar vb.) kullanılmamalıdır. Böylelikle, binanın planları daha özgür bir biçimde gelişecek, ortaya açık, sade ve geniş iç mekanlar çıkacaktır.

3- Geniş pencereler, dış cephede süreklilik ve devamlılık yaratmalıdır. Pencere boyutları yatay düzlemde kullanılmalıdır.

4- Cepheler ise temiz ve düz yüzeylerden oluşmalıdır.

5- Çatıda ise mutlaka iç bahçe ya da teras olmalıdır.

Yukarıda belirtilen unsurları karşılayan insan oranlarından yola çıkarak geliştirmiş olduğu ve 'Modulor' adını verdiği bir sistem geliştirmiştir. Tüm binalarını ise bu geliştirmiş olduğu sistem üzerine tasarlamıştır. Villa Savoye'da bu binalardan bir tanesidir. Villa, insan oranlarına ve altın kesit oranlarına uygun biçimde tasarlanmış olup modüler bir yapıya sahiptir. Binanın yerden yükseltilmiş olması, arazinin bütününe kullanımına olanak vermektedir. Tarihi hiçbir bezeme kullanılmadığı gibi, cephede sade ve temel renkler kullanılmıştır. Katlar arası dinamik bir yapıya sahip olan geçişler, geleneksel yapılardan oldukça uzak biçimde tasarlanmıştır." (İpsiroğlu, 1993: 102)

(Kaynak: Formandwords, 2011)

Şekil 4.13: Sottsass'ın Mimarisini Yaptığı Luigi Figini House

(Kaynak: Dieselpunks, 2009)

Şekil 4.14: Le Corbusier'e ait Villa Savoye

Sottsass, mimari çalışmalarında oldukça mütevazı ve sade yapılar tasarlamaktadır. 1934-35 yıllarında Luigi Figini projesinde, Le Corbusier'den etkilenmiş olduğu açıkça görülmektedir.

4.7.2. Bauhaus

Bauhaus, bir mimari okulu olmadığı ve burada her sanat kolu mimariye bağlandığından, modern mimari üzerinde çok etkisi olmuştur. Plan ve hacimler, pratik çözümlere ulaşmak amacıyla tertiplenmiş, güzelliğin bunun sonucu olması istenmişti. Artık süse gerek yoktu, mimarinin kendi öz ritimleri, dilenen harmoniyi meydana getiriyordu.

Berlin doğumlu Gropius (1883-1969) ise , Bauhaus'un ilk kurucularındandı. 1921 yılında ilk mobilya sergisini açtığında, tasarımların sadece prototipleri yapılmıştı. Çalışmalarında ulaşmak istediği, üretim fonksiyon, form ve sanatı aynı çatı altında toplamaktı .

Gropius, 1919 yılında yayınlamış olduğu manifestosunda şöyle yazar;

“... Tüm görsel sanatların nihai amacı bütün bir yapıdır. Birlikte mimari, heykel ve resim sanatını tek bir birlik içinde kucaklayacak ve bir gün bir milyon işçinin ellerinde yenir bir inancın kristal simgesi gibi göğe doğru yükselecek geleceğin yeni strüktürünü arzulayalım, tasarlayalım ve yaratalım. “

... Bir nesnenin doğası ne yaptığı ile belirlenir. Bir kabin bir sandalyenin ya da bir evin uygun olarak iş görebilmesi için önce onun doğası incelenmelidir , çünkü nesne amacına kusursuzca hizmet etmelidir; başka bir deyişle, işlevini pratik olarak yerine getirmeli, ucuz olmalı, dayanıklı olmalı ve ”güzel” olmalıdır.” (Onur, 2000:57)

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı gibi, Bauhaus'un ilkelerinin en önemlisi sanatı üstün tutmasıdır. Zanaat ise öğretilebilir ve tüm mimar, ressam ve heykeltıraşlar, endüstri ile işbirliği içinde olmalıdırlar. Gropius'un savunucusu olduğu bu akım, yapının bütününe önemser. Bezeme ve süslemelerden arındırılmış olan yapının parçaları tanımlanmalı ve bütünü oluşturmalıdır. Seri üretim ve toptan satışları destekleyen prototip çalışmaları ile, bu akım aynı zamanda ürün standardını da ön planda tutar. Yani, kötü işçilik ve yüzeysel ürünlerin üretilmesine karşı standart ürün anlayışı geliştirir.

Sottsass'ın bu durumda, seri üretimi destekleyen Gropius'un çalışmalarından etkilendiği görülmektedir. Ancak bu etkileşim, Gropius'un tasarım anlayışını ve

manifestosunu destekler biçimde değildir. Yani, Sottsass'ın tasarımlarını incelediğimizde seri üretimi desteklememektedir. Sanat önemlidir ancak içinde mutlaka politik ve ekonomik öğeleri barındırmalıdır. Gropius ve Bauhaus, ürününün ya da yapının bütünlüğünü savunurken, Sottsass ise bütünü oluşturan parçaların önemini savunur. Yani, Sottsass tümevarım, Gropius ise tümdengelim fikrini savunmaktadırlar. Yaratıcılığın ancak özgürlük ile sağlandığı fikrine sahip olan Sottsass, Gropius'un tasarımlarını ve çizgisini katı bulur.

“Mies Van Der Rohe (1886-1969) ve grubu, yine Gropius gibi endüstrileşmenin önemi üzerinde durur. Gropius'dan sonra Bauhaus'un direktörü olarak çalışmaya başladı. 1913-1914 yıllarında, Peter Behrens ile çalıştığı, döneminde etkisi ile süssüz ve Klasik konutlar üretmiştir. Savaş sonrası tasarımları ise oldukça kışkırtıcı olan Van Der Rohe, mimarlık ve endüstri arasındaki ilişki konusunda Gropius'un görüşleri ile aynıdır. Serbest formlu planlar üzerinde çalışmış ve sanayileşme ile yapının birbirlerini etkilemesi üzerine bu iki kavramın iç içe olduğu görüşünü taşıyordu.

Sanayileşmenin, ekonomik, teknik ve sanatsal sorunları da çözebileceğini düşünen Van Der Rohe, cam ve çelik gibi malzemelerin kullanıldığı gökdelenle yapmıştır. Kullanmış olduğu çelik konstrüksiyon ile iç ve dış mekanları birleştirmeyi amaçlamıştır.

Magistretti'nin yaklaşımı ise Sottsass'dan daha farklıdır. Tasarımlarında sade geometrik formları kullanan Magistretti, detaylarda, menteşe ve ürünün birleşim yerlerinde, abartıdan uzak, ekonomiyi de göz önünde bulunduran çözümler sunar. Sadeliği ve hafifliği ön planda tutan tasarımcı, tüm detaylarda, minimalist ve en basit olan çözümü kullanır. Bu anlamda Mies Van Der Rohe'nin çalışmaları ile Magistretti'nin çalışmaları paralellikler içerir.” (Yavuz, 2007:23)

(Kaynak: Designboom, 2011)

Şekil 4.15: Vico Magistretti Tasarımı Gümüş Sandalye

(Kaynak: Inceptor, 2011)

Şekil 4.16: Mies Van Der Rohe Tasarımı Bir Koltuk

4.7.3. Art Deco

Modernizm ile hemen hemen aynı dönemde ortaya çıkan Art Deco (1920-1930), geometrik formlar üzerinde yoğunlaşsa da zanaat'ı daha ön planda tutmayı amaçlamıştır.

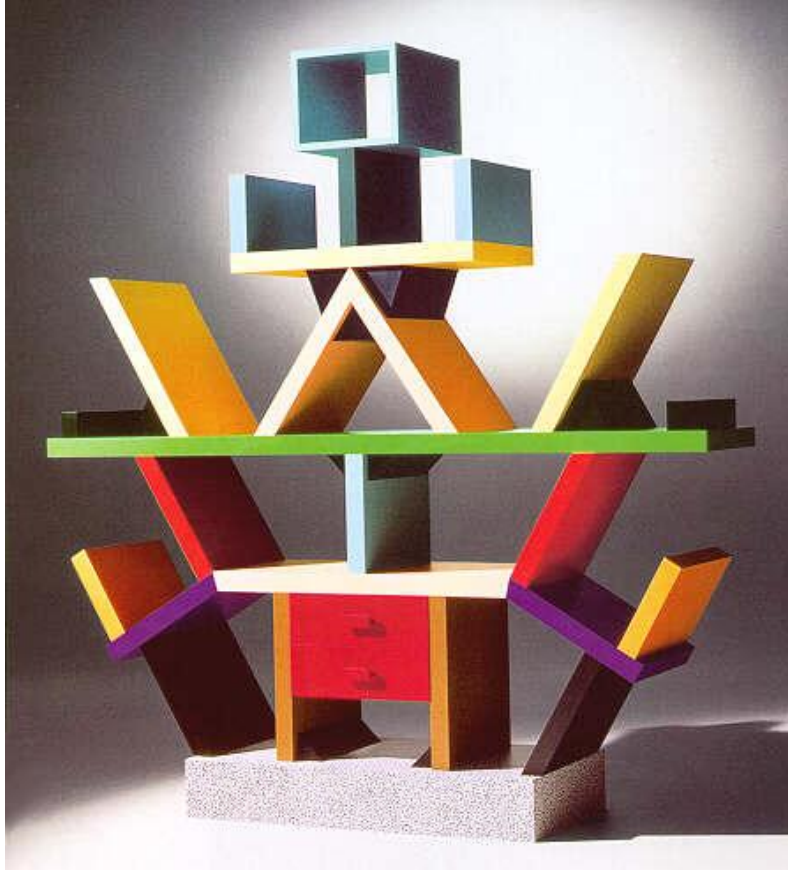
Art Deco, çoğunlukla Kübizm, Futurizm ve Konstrüktivizm akımlarından etkilenmiş olsa da Antik çağlardaki geometrik şekillerden de ilham almıştır. Zikzak ve basamaklı formların kullanıldığı bu akım, 1920'li ve 1930'lu yıllarda kendini göstermiştir. Kaba tarifi ile Art Deco aynı zamanda Art Nouveau stiline devamı olarak bilinir ancak daha sadeleştirilmiş ve seri üretime daha uygun hale getirilmiş halidir. Art Deco'nun dekoratif özellikleri içerisinde ağır süslemeler yer almaz. Bunun yerine, daha çok biçimlerde kontrast, açılı çizgilerin bir arada kullanılması, hareketli dokuların kullanılması gibi özellikler taşımaktadır.

(Kaynak: İstanbul Tasarım Portalı, 2008)

Şekil 4.17: Art Deco Akımına Örnek Bir Masa

“Bu akımda çoğunlukla, alüminyum, paslanmaz çelik, lak, mermer ve ahşap gibi malzemeler kullanılmıştır. Art Deco tasarımcılarının çoğu, geleneksel malzemeleri kullanmayı reddetmiş, alışılmadık malzemeler üzerinde çalışmışlardır. Mobilya tasarımında ise varlıklı kesime hitap eden, oldukça pahalı ahşaplar kullanılmıştır. Aynı zamanda mobilyalar üzerinde çeşitli efektler yaratan figüratif elemanlar kullanılmıştır (yılan derisi, balıksırtı vb.). Aynı zamanda krom kaplı metal malzemelerin mobilyalarda kullanılmaya başlanması, orta sınıfın da sahip olabileceği tasarımların üretilmesine olanak sağlamıştır.” (Read, 1973: 93)

(Kaynak: Mimdap, 2011)

Şekil 4.18: Carlton Room Divider

4.7.4. Pop Art

“Bu akım, 1950’li yıllarda İngiltere’de, ekspresyonizm’e karşı olarak çıkmıştır. Popüler kültürü ve tüketici toplumu savunan akım, kendini grafik ve moda tasarımında göstermiştir. Ekspresyonizmin entelektüel ve subjektif yapısını oldukça yapay ve gerçeklerden uzak olarak tanımlayan pop art, günlük yaşamı ve günlük yaşamı çevreleyen ortamların daha gerçek olduğunu savunuyordu. Materyalizmi ve toplum kültürünün bayağılığını yansıtmaya çalışan akım, iyi ve kötü, güzel sanatlar ve reklam sanatının arasındaki ayrımı ortadan kaldırıyordu. Kullanıcının her ürünü hemen tüketmesi ile tüketim toplumunun ve popüler kültürün oluşmasına neden oldu. Tüketici artık uzun süreli kullanım için iyi tasarım istemiyordu, moda ne ise hemen o ürün alınmalı, kullanılmalı ve zamanı geçince başka ürün ile değiştirilmeliydi.” (Read, 1973: 106)

Geleneksel ofis gereçlerinin tutuculuğunu kıran, Sottsass'ın parlak kırmızı renkteki portatif Valentine Daktilosu (1969-Olivetti) Pop Art'ın tüm tanımlayıcı öğelerini taşımaktadır.

(Kaynak: Mimdap, 2011)

Şekil 4.19: Sottsass'ın Valentine Daktilosu

4.7.5. Sembolizm

XIX. yy' da gelişen materyalist anlayışa tepki olarak ortaya çıkmıştır. İçinde bulunduğu zor şartlara bir tepki olduğu kadar bu çağın gerçeklerinden bir tür kaçıışı da beraberinde getirmiştir.

Sembolizm, sanatın abartılı duyarlılık içerdiği bir XIX. yy hareketidir. Sembolistler, mitoloji ve düş betimlemelerini ruhun görsel diline dönüştürmüşlerdir. Bu felsefi bir yaklaşımdan çok bir sanat tarzıdır .

“Ettore Sottsass, 1960'lı yılların başında yapmış olduğu Hindistan gezisi ve geçirmiş olduğu ölümcül hastalığın da etkisi ile sembolizm akımından ilham almıştır. Bu dönemlerde, Sottsass'ın tasarlamış olduğu mobilya ve objeler, hayata ait ritüellere gönderme yapıyordu. Çünkü tasarım, güzelliğin ve fonksiyonun birleşiminden oluşma fikrinden daha fazla şeyler ifade etmeliydi.” (Yavuz, 2007: 25)

4.7.6. Rasyonalizm

Rasyonalizm, XIX. ve XX. yy'ın önde gelen entelektüel trendi olmuştur. 1926 yılında Modern Hareketin, İtalyan versiyonu olarak da nitelendirilebilen akım, Gruppo Sette diye bilinen genç mimarların yayınlamış oldukları bir manifesto ile ortaya çıkmıştır. 1930'lu yıllarda, bu grubun yapmış olduğu tasarımlar Mussolini tarafından bile desteklenmiştir. İtalyan faşist partinin, devrimci ve sosyalist yönünü yansıtmaya çalışan bu grubun ortaya çıkarmış olduğu Rasyonalizm dönemi çok uzun sürmemiştir.

5. SONUÇ

İnsanlık tarihinin başından itibaren, bireyler beslenme, barınma ve korunma gibi ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli alet ve eşyalar geliştirmiştir. Bu ihtiyaçların karşılanması zorunluluğu mobilya kavramını doğurmuştur. Toplum ve bireylerin tarih boyunca değişimlere uğraması, mobilya tasarımını oluşturmuştur.

İlk mobilyalar sadece, duyulan gereksinimin giderilmesi amaçlı kullanılmıştır. Ancak, zamanla meydana gelen değişimlerin, toplumlar üzerinde etkili olması mobilyanın da farklılaşmasına sebep olmuştur ve mobilya, sadece beklenen işlevin karşılanması için değil, sosyal ve ekonomik sembol olarak da kullanılmıştır.

Tarih öncesi devirlerde mobilyalar, zenginlik ve sosyal statü sembolü olarak görülmüş, abartılı, motiflerle bezenmiş, oymalı ve kakmalı mobilyalar tercih edilmiştir. Daha sonra ortaya çıkan çeşitli sanat akımları ile mobilya daha sadeleşmiş ve fonksiyonelliği ön planda tutulmuştur.

Endüstri Devrimi ile seri üretim kavramı doğmuştur. Rekabet ortamı artmış, teknolojinin gelişmesiyle ucuz malzemeler üretilmiş ve işçilik kolaylaşmıştır ve bütün bunlar beraberinde kalite sorununu meydana getirmiştir. Meydana gelen değişimlerin, mobilya tasarımında her zaman olumlu etkiler yaratmadığı görülmüştür. Ancak iyi bir tasarımcı bu gelişmeleri olumlu yönde kullanma yeteneğine sahip olmalıdır.

Mobilya tasarımı günümüze gelene kadar, kültürel, sosyal, ekonomik, teknolojik değişimlerle birçok farklılığa uğramıştır. Bu değişimler değerlendirilip, mobilya tasarımına etkileri iyi irdelenmelidir. Çünkü içinde yaşadığımız dünya sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Bu doğrultuda mobilya tasarımı da daima farklılaşmalar içinde olacak ve gelişecektir.

6. KAYNAKLAR

- Algan, Ö. (2006). *19. YY Batılılaşma Etkisiyle Osmanlı Sarayına Giren Mobilyanın Gelişimi: Dolmabahçe Sarayı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altınok, M. (1987). *Mobilya Üretiminde Endüstriyel Tasarım*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Altınparmak, R. S. (2006). *Ülkemiz İnsan antropometrisine uygun mutfak mobilyası tasarımı için veri bankasının oluşturulması ve bir uygulama*. Bilim Uzmanlığı Tezi. Karabük: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Arcan, E. F. Ve Evcı, F. (1999). *Mimari Tasarıma Yaklaşım*. İstanbul: Tasarım Yayın Grubu.
- Arnheim, R. (1966). *Dynamics of Shape: Design Quarterly*. Berkeley: Uni. California Press
- Atay, A. (1998). *Ahşap Dışı Malzeme ve Teknolojilerinin Sabit Mobilya Tasarımına Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Bradley, B.C. (1946). *Design in the Industrial Arts*, Peoria: The Manual Arts Press.
- Damon, A. (1966). *The Human Body in Equipment Design*. Cambridge: Harvard University Press.
- Demirsoy, A. (1998) Genel Zooloji, *Yaşamın Temel Kuralları*, (1. Baskı). Ankara: MeteksanYayımları.
- Deren, S. (2004). *Modernleşme ve Batıcılık*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dormer, P. (1993). *Design Since 1945*. London: Thames and Hudson Ltd.
- Erdem, T. (2007). *Mobilya Tarihine Genel Bakış ve Art Deco*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul:İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Erdoğan, S. (2009). *Hacim Tasarım Kriterlerinin İşlevsellik Bağlamında Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üni. Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Eriç, M., Ersoy, H. Y. Ve Yener, N. (1986). *Günümüz konutunda rasyonel donatım*. İstanbul: Kelebek Yayınları.

- Ezgi, U. (1999). *Mimarlıkta Süreç, Kavramlar ve İlişkiler*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Fox, P. (1951). *Tutankhamun's Treasure*. London: Oxford University Press.
- Hançerlioğlu, O. (1977). *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Heskett, J. (1980). *Industrial Design*. London: Thames And Hudson Ltd.
- İpsiroglu N. (1993). *Sanatta Devrim*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kabağaç, S. ve Alova, E. (1995). *Latince-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Kışlalıoğlu, M. ve Berkeş, F. (1994). *Ekoloji ve Çevre Bilimleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Koberg, D. ve Bagnall, J. (1974) *The Universal Traveler*. Los Altos.
- Küçükerman, Ö. (1996). *Endüstri İçin Ürün Tasarımında Yaratıcılık*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Malcom, H. (2008) *In The Nouveau Style*. Pennsylvania
- Maslow, A. H. (1943). *A Theory of Human Motivation*. Toronto.
- Maver, T. W. (1975). *Computers in design: the work of ABACUS in Architectural Design*.
- Meru, H. (1986). *Industrial Design, Ecohachule Für Künstlerische Und Industrielle Gestaltung İn Linz*. Austria.
- Milliyet Ekonomi Ansiklopedisi. (1991). İstanbul: Milliyet Yayınevi
- Mimarlık Planlama Tasarım*. (2003). İTÜ. Dergisi. Cilt:2 Sayı:1
- Morley J. (1991). *The History of Furniture*. London:
- Nejat F. (1998). *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Onur, S. (2000). *Mobilya Biçimlenişine Etki Eden Faktörler ve Tasarımcı Kullanıcı Faktörü Üzerine Bir Yöntem Önerisi*. Sanatta Yeterlilik Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özkaraman, M. (2004). *Türkiye'de 1800-2004 Yılları Arasındaki Değişim Süreci İçinde Tasarımı Etkileyen Faktörler ve Bir Örnek Olarak Mobilya Üretimi Modeli*. Doktora Tezi. İstanbul: MSÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Parlatır, İ. (2000). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Raizman, D. (2003). *History Of Modern Design*, London: Lawrence Publishing Ltd.

Read, H. (1973). *Sanat ve Endüstri*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası.

Sabancı, A. (1999). *Ergonomi*. Adana: Baki Kitapevi

Şahinkaya, S. B. (2009). *Bauhaus Mobilya Tasarımının Günümüz Mobilya Tasarımına Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İTÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şimşek, M. (2002). *Mühendislikte Ergonomik Faktörler*, İstanbul: Marmara Üni. Teknik Eğitim Fak. Yayınları

Tansal, İ. (1995). *XIX. Yüzyıl Batı Sanatında Mobilya Üslupları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Tasarım, (1991, Ocak-Şubat). Sayı:10 İstanbul.

Toka, C. (1978). *İnsan Araç Bağlantısında Ergonomik Tasarım İlkeleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, İç Mimarlık ve Endüstri Tasarımı Kürsüsü

Uygun, M. (2000), *Türkiye Mobilya Endüstrisi ve Rekabet Düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yavuz, H. (2007). *Pop Art Döneminin İncelenmesi ve Pop Art Döneminin Günümüz Mobilya Tasarımlarına Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul:MSÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yeang, K. (2009). *Eco Master Planing*. New York: John Wiley & Sons Press.

İnternet Kaynakları:

KOSGEB (2004). Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2011,
<http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Yayin/18/mobilya>

Antikalar (2011),
<http://www.antikalar.com/v2/konu/konu0201.asp>

Mob. ve İç Mek. Tas. (2011)
<http://www.mobilyaveicmekantasarimi.tr.gg/Mobilyan%26%23305%3Bn-Tarih%E7esi.htm>

Britannica
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/486792/Queen-Anne-style>

Özek Mobilya, 2010
<http://www.ozekmobilya.com/2010/12/cok-fonksiyonlu-mobilyalar/>

Hamus-Toprak, 2009
<http://hamus-toprak.blogspot.com/2009/10/kitapliklar.html>

Flairset, 2010

<http://flairset.blogspot.com/2010/05/design-gerrit-rietveld.html>

Morfikirler, 2007

<http://www.morfikirler.com/yazi/mukavvadan-sandalye-tasarimi>

Kagemonline, 2009

<http://www.kagemonline.com/tr/html/86>

Dekorasyon, 2011

<http://www.dekorasyon.org/ikea-bayrampasa.html>

Moma, 2009

http://www.moma.org/collection/browse_results.php?criteria=O%3AAD%3AE%3A769&page_number=16&template_id=1&sort_order=1,%209%20A%C4%9Fustos%202009

Moma, 1998

<http://www.moma.org/interactives/exhibitions/1998/projects66/c02.html>

Nova68, 2011

http://www.nova68.com/Merchant2/merchant.mvc?Screen=PROD&Product_Code=2242&Category_Code=10

Sandalye, 2011

<http://www.sandalye.info/>

The Spiritual Feng Shui, 2009

<http://www.thespiritualfengshui.com/feng-shui-decorating.php>

Inhabitat, 2011

<http://inhabitat.com/photos-quirky-eco-designs-unveiled-at-code11-for-copenhagen-design-week/copenhagen-design-week-2011-code11-6-2/>

Pa.edu, 2009

<http://www.pa.edu.tr/objects/assets/content/file/dergi/56/39-46.pdf>

Renklilink, 2010

<http://renklilink.blogspot.com/2010/03/tasarimcilarindan-daha-unlu-mobilya.html>

Mimdap, 2008

<http://www.mimdap.org/?p=3174>

Formanwords, 2011

<http://formandwords.com/2011/01/17/figinis-house-in-milan-1934-35/>

Dieselpunks, 2009

<http://www.dieselpunks.org/profiles/blogs/art-history-le-corbusiers-1>

7. ÖZGEÇMİŞ

Dilara Engin 7 Temmuz 1984'de İstanbul'da doğdu.

İlk ve orta öğrenimini sırasıyla Ataköy İlkokulu ve Mihriban Boysan Ortaokulu'nda, Liseyi Kabataş Erkek Lisesi'nde tamamladı. 2003 yılında İstanbul Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümüne girdi, 2008 yılında mezun oldu. 2008 yılında Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisansa başladı.

2008-2010 yılları arasında çeşitli peyzaj mimari ve iç mimari firmalarında çalışmalarını sürdürdü. 2010 yılında bir inşaat firmasının şantiyesinde sorumlu olarak çalışmaya başladı ve halen aynı işte devam etmektedir.